

INSTYTUT WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

Ewa Izabela Fiedorowicz

Daria Popłonyk

***Wybrane zagadnienia upadłości konsumenckiej – analiza
empiryczna***

Warszawa 2016

Spis treści

1. Wstęp	1
2. Postępowanie w przedmiocie ogłoszenia upadłości	5
2.1. Czas trwania postępowania o ogłoszenie upadłości	5
2.2. Obowiązek złożenia wniosku na formularzu po 1 stycznia 2016 r.....	9
2.3. Ocena przesłanek upadłościowych i osoby konsumenta	11
2.3.1. Odsetek wniosków o ogłoszenie upadłości składanych przez byłych przedsiębiorców, a także byłych reprezentantów spółek handlowych (członków zarządu, wspólników handlowych spółek osobowych)	14
2.3.2. Odsetek oddalonych wniosków a odsetek ogłoszonych upadłości - różnice procentowe pomiędzy poszczególnymi ośrodkami sądowymi	15
2.3.3. Przyczyny oddaleń wniosków – różnice w interpretacji przesłanek ustawowych.....	16
2.4. Charakter wierzytelności ujawnionych przez konsumenta we wniosku o ogłoszenie upadłości, w tym problem pożyczki konsumenckiej	19
3. Postępowanie upadłościowe	21
3.1. Czas trwania postępowania	21
3.1.1. Czas trwania postępowania od daty ogłoszenia upadłości do daty złożenia listy wierzytelności	21
3.1.2. Czas trwania postępowania od daty złożenia listy wierzytelności do daty ustalenia planu spłaty wierzycieli lub umorzenia zobowiązań upadłego	23
3.1.3. Czas trwania postępowania od daty ogłoszenia upadłości do daty ustalenia planu spłaty wierzycieli lub umorzenia zobowiązań upadłego.....	25
3.1.4. Wyznaczony przez sąd czas realizacji ustalonego planu spłat:.....	26
3.2. Sposób zakończenia postępowania upadłościowego (ze względu na umorzenie zobowiązań konsumenta bez ustalania planu spłaty):.....	27
3.3. Odsetek umorzonych postępowań upadłościowych przed ustaleniem planu spłat wierzycieli lub przed umorzeniem zobowiązań konsumenta	28
3.4. Aktywność wierzycieli w postępowaniu upadłościowym i charakter zgłaszanych wierzytelności (analiza porównawcza)	30
3.4.1. Aktywność wierzycieli ujawnionych we wniosku o ogłoszenie upadłości a dokonujących zgłoszenia wierzytelności w postępowaniu upadłościowym	30
3.4.2. Aktywność wierzycieli ujętych na liście wierzytelności a uczestniczących w ustalaniu planu spłaty	31
3.5. Koszty postępowania upadłościowego.....	32
3.5.1. Odsetek postępowań upadłościowych, w których Skarb Państwa pokrywał koszty postępowania	32
3.5.2. Sposób rozliczenia kosztów postępowania upadłościowego, które w toku postępowania pokrył Skarb Państwa.....	34
3.6. Problemy pojawiające się w toku postępowania upadłościowego dotyczące osób pozostających w związku małżeńskim	35

3.6.1. Sposób ustalania przez organy postępowania upadłościowego składu masy upadłości – problem majątku objętego wspólnością majątkową małżeńską i przedmiotów zwolnionych spod egzekucji	35
3.6.2. Techniczne aspekty prowadzonych postępowań dotyczących osób pozostających w związku małżeńskim, w przypadku ogłoszenia ich upadłości i stosowana praktyka	37
4. Problemy dostrzeżone w toku analizy - niespójności z przepisami singularnego postępowania egzekucyjnego, brak współpracy innych podmiotów z organami postępowania upadłościowego	38
4.1. Niespójności z przepisami singularnego postępowania egzekucyjnego	38
4.2. Brak współpracy innych podmiotów z organami postępowania upadłościowego	39
4.3. Problem tzw. ubóstwa masy upadłości a stopień zaspokojenia wierzycieli w upadłości konsumenckiej	42
4.4. Tłumaczenia poświęcone w praktyce wymiaru sprawiedliwości	43
5. Przygotowanie organizacyjne sądownictwa	44
6. Postulaty <i>de lege ferenda</i> – kierunki proponowanych zmian	48
7. Podsumowanie	62
8. Lista spraw wykorzystanych na potrzeby opracowania:	63

1. Wstęp

Postępowanie upadłościowe wobec niewypłacalnych osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej (upadłość konsumencka) zostało wprowadzone do polskiego porządku prawnego ustawą z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych¹, która weszła w życie 31 marca 2009 r.

Założeniem ustawy było wprowadzenie mechanizmów prawnych mających umożliwić oddłużenie osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej. Wprowadzona powyższą ustawą instytucja upadłości konsumenckiej w pełni nie spełniła swojego celu, gdyż okazała się zbyt restrykcyjna. W konsekwencji wpływ spraw z udziałem konsumentów i ogłoszonych upadłości był znikomy. 31 grudnia 2014 r. weszła w życie ustawa z dnia 29 sierpnia 2014 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych², która znowelizowała ustawę – Prawo upadłościowe i naprawcze w zakresie dotyczącym tzw. upadłości konsumenckiej. Nowela zasadniczo zmieniła sytuację prawną konsumentów, między innymi, istotnie liberalizując przesłanki ogłoszenia upadłości. W konsekwencji zmiany stanu prawnego znacząco wzrosła liczba zarówno wniosków o ogłoszenie upadłości konsumenckiej, jak i ilość postępowań upadłościowych.

Według danych statystycznych uzyskanych z Ministerstwa Sprawiedliwości: w 2014 r. wpłynęło łącznie 300 wniosków o ogłoszenie upadłości konsumenckiej, ogłoszono w sumie 32 takich upadłości, natomiast w 2015 r. wniosków o upadłość konsumencką było już ponad 5500.

Przedmiotem opracowania jest analiza problemów postępowań upadłościowych dotyczących konsumentów, na podstawie przepisów o upadłości konsumenckiej obowiązujących od 31 grudnia 2014 r. z uwzględnieniem dwóch etapów, z jakich składa się każde postępowanie upadłościowe, mianowicie: postępowania

¹ Dz.U. Nr 234, poz. 1572.

² Dz.U. poz.1306.

o ogłoszenie upadłości, którego uczestnikiem jest dłużnik (sprawy o sygnaturze akt GU) oraz tzw. właściwego postępowania upadłościowego, którego uczestnikiem jest upadły (sprawy o sygnaturze akt GUp). Ograniczono się przy tym do zasygnalizowania dostrzeżonych problemów i rozbieżności orzecznictwa wybranych sądów rejonowych, bez analizowania poprawności przyjętej przez te sądy wykładni.

Opracowanie obejmuje także postulaty *de lege ferenda* oraz kierunki proponowanych zmian.

Na potrzeby opracowania przebadano 240 spraw, z czego 140 spraw w przedmiocie ogłoszenia upadłości (GU) oraz 100 spraw w postępowaniu upadłościowym (GUp), w tym - w celu porównania danych i analizy zmiennych - przebadano 31 par spraw, obejmujących 31 spraw o ogłoszenie upadłości (GU) i 31 spraw stanowiących kontynuację tych poprzednich w postępowaniu upadłościowym (GUp). Analizą objęto sprawy z 9 ośrodków: Sądu Rejonowego dla m. st. Warszawy w Warszawie, Sądu Rejonowego Poznań-Stare Miasto w Poznaniu, Sądu Rejonowego Szczecin-Centrum w Szczecinie, Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie, Sądu Rejonowego Gdańsk-Północ w Gdańsku, Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Fabrycznej we Wrocławiu, Sądu Rejonowego w Zielonej Górze, Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi i Sądu Rejonowego w Białymstoku. Sprawy zostały wybrane losowo, jednakże według pewnej kategoryzacji z uwagi na charakter problemów stanowiących temat niniejszego opracowania oraz potrzebę analizy i porównania danych z postępowania o ogłoszenie upadłości z danymi ujawnionymi w postępowaniu upadłościowym. Z tych też względów zwrócono się o sprawy o ogłoszenie upadłości wszczęte w 2015 r. bez względu na rodzaj rozstrzygnięcia kończącego postępowanie; także o sprawy, w których wniosek o ogłoszenie upadłości został oddalony; ponadto o sprawy o ogłoszenie upadłości wszczęte po 1 stycznia 2016 r. (obowiązek złożenia wniosku na formularzu); dodatkowo o losowo wybrane sprawy w postępowaniu upadłościowym, oraz o sprawy o ogłoszenie upadłości oraz stanowiące ich kontynuację sprawy w postępowaniu upadłościowym dotyczące tego samego dłużnika.

Z danych statystycznych uzyskanych z Ministerstwa Sprawiedliwości za 2015 r., a zatem obejmujących okres po wejściu w życie noweli, wynika, że wpływ wniosków

konsumentów o ogłoszenie upadłości (GU) oraz spraw po ogłoszeniu upadłości (GU_p) w poszczególnych ośrodkach orzecznich, wybranych dla celów analizy przedstawiał się następująco:

1. Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie: wpłynęło 745 wniosków konsumentów, załatwiono 575, wszczęto 439 upadłości konsumenckich, zakończono 12;
2. Sąd Rejonowy Poznań-Stare Miasto w Poznaniu: wpłynęło 383 wniosków konsumentów, załatwiono 225, wszczęto 150 upadłości konsumenckich, zakończono 1;
3. Sąd Rejonowy Szczecin-Centrum w Szczecinie: wpłynęło 187 wniosków konsumentów, załatwiono 134, wszczęto 79 upadłości konsumenckich, zakończono 1;
4. Sąd Rejonowy dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie: wpłynęło 271 wniosków konsumentów, załatwiono 192; wszczęto 102 upadłości konsumenckich, zakończono 8;
5. Sąd Rejonowy Gdańsk-Północ w Gdańsku: wpłynęło 339 wniosków konsumentów, załatwiono 227, wszczęto 63 upadłości konsumenckich, zakończono 2;
6. Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Fabrycznej we Wrocławiu: wpłynęło 227 wniosków konsumentów, załatwiono 177; wszczęto 67 upadłości konsumenckich, zakończono 3;
7. Sąd Rejonowy w Zielonej Górze: wpłynęło 80 wniosków konsumentów, załatwiono 57; wszczęto 27 upadłości konsumenckich, zakończono 1;
8. Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi: wpłynęło 351 wniosków konsumentów, załatwiono 247; wszczęto 130 upadłości konsumenckich, zakończono 2;
9. Sąd Rejonowy w Białymstoku: wpłynęło 57 wniosków konsumentów, załatwiono 46; wszczęto 20 upadłości konsumenckich, zakończono 2.

Z uwagi na to, że temat opracowania obejmuje analizę postępowań upadłościowych konsumentów na podstawie przepisów obowiązujących od 31 grudnia 2014 r., praca zawiera odwołania do przepisów ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze³ (dalej także: P.u.n.), w brzmieniu obowiązującym od 31 grudnia 2014 r. do 31 grudnia 2015 r., a zatem do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 15 maja 2015 r. Prawo restrukturyzacyjne⁴, która z 1 stycznia 2016 r. zmieniła tytuł na Prawo upadłościowe (dalej także: P.u.) oraz tę ustawę znowelizowała.

Na potrzeby opracowania liczby zawierające cyfry po przecinku zostały zaokrąglone do liczb całkowitych.

³ T.j. Dz.U. z 2015 poz. 233 ze zm.

⁴ Dz.U. poz. 978.

2. Postępowanie w przedmiocie ogłoszenia upadłości

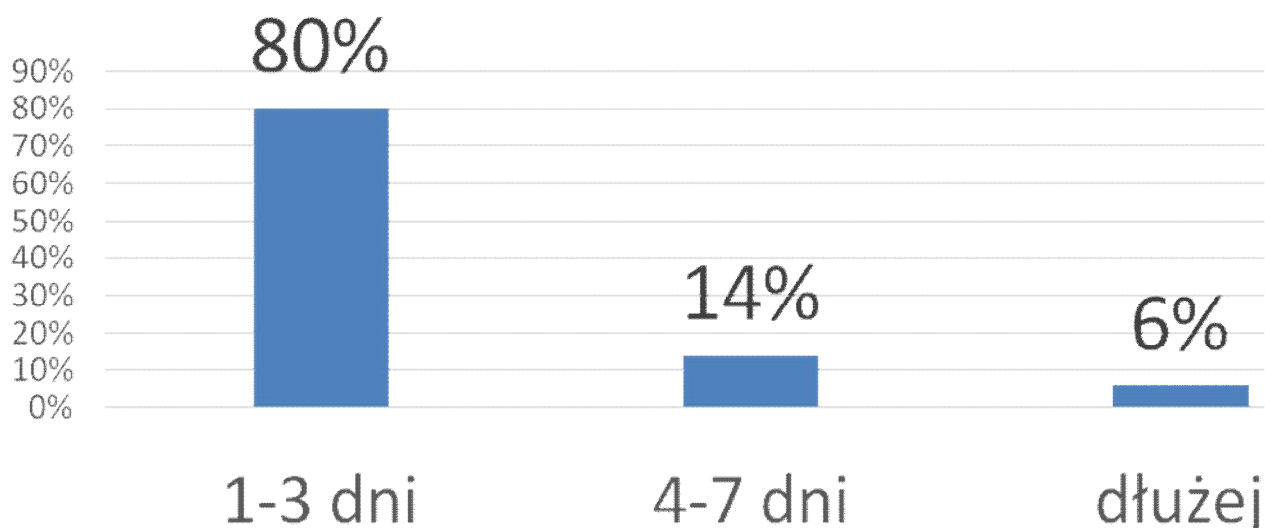
2.1. Czas trwania postępowania o ogłoszenie upadłości

Zgodnie z art. 27 ust.1 P.u.n., w brzmieniu obowiązującym po 31 grudnia 2014 r., sąd rozpoznaje sprawę na posiedzeniu niejawnym. Może jednak zawsze wyznaczyć rozprawę, jeżeli uzna to za konieczne. Taka możliwość wynika z brzmienia ustępu 2 powołanego przepisu oraz z ogólnych przepisów K.p.c. Przewidziany w art. 27 ust. 3 P.u.n. termin dwóch miesięcy do rozstrzygnięcia wniosku o ogłoszenie upadłości od dnia złożenia tego wniosku, jest terminem instrukcyjnym, którego przekroczenie nie powoduje ani nieważności postępowania, ani nieważności wydanego orzeczenia, czy też nieskuteczności podjętych w postępowaniu czynności. Powyższe przepisy w postępowaniu dotyczącym konsumentów znajdują zastosowanie poprzez odesłanie przewidziane w art. 491(2) ust. 1 P.u.n.

W niniejszym opracowaniu przeanalizowano czas trwania postępowania w przedmiocie rozpoznania wniosku o ogłoszenie upadłości na poszczególnych, poniżej wyszczególnionych etapach tego postępowania oraz przyczyny przekroczenia terminu przewidzianego przez ustawodawcę.

I etap – czas trwania postępowania od daty wpływu wniosku do sądu do daty decyzji o dekretacji

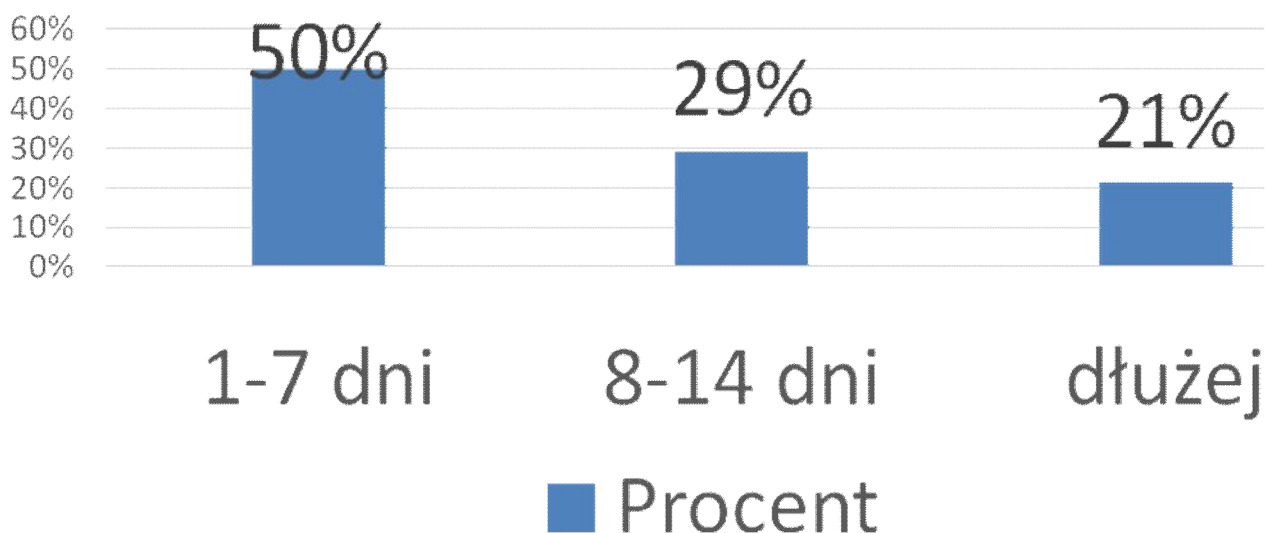
W 80% badanych spraw decyzja podjęta została w terminie do 3 dni. W 14% spraw decyzja została podjęta w terminie dłuższym, ale do 7 dni. Natomiast w 6% spraw decyzja została podjęta w terminie przekraczającym 7 dni. Przyczynami takiego stanu rzeczy były: a) bezczynność przewodniczącego wydziału w 43% przypadków, b) opieszałość pracowników sekretariatu – 57%.

II etap – czas trwania postępowania od daty wpływu wniosku do sądu do daty decyzji w przedmiocie nadania sprawie biegu (np. wyznaczenia terminu rozprawy, ewentualnie wezwania do usunięcia braków formalnych i/lub fiskalnych wniosku)

W 50% spraw decyzja podjęta została w terminie do 7 dni. W 29% spraw decyzja została podjęta w terminie dłuższym niż 7 dni, ale do 14 dni. Natomiast w 21% spraw decyzja została podjęta w terminie przekraczającym 14 dni. Podjęcie czynności w powyższym przedmiocie po upływie 14 dni spowodowane było:

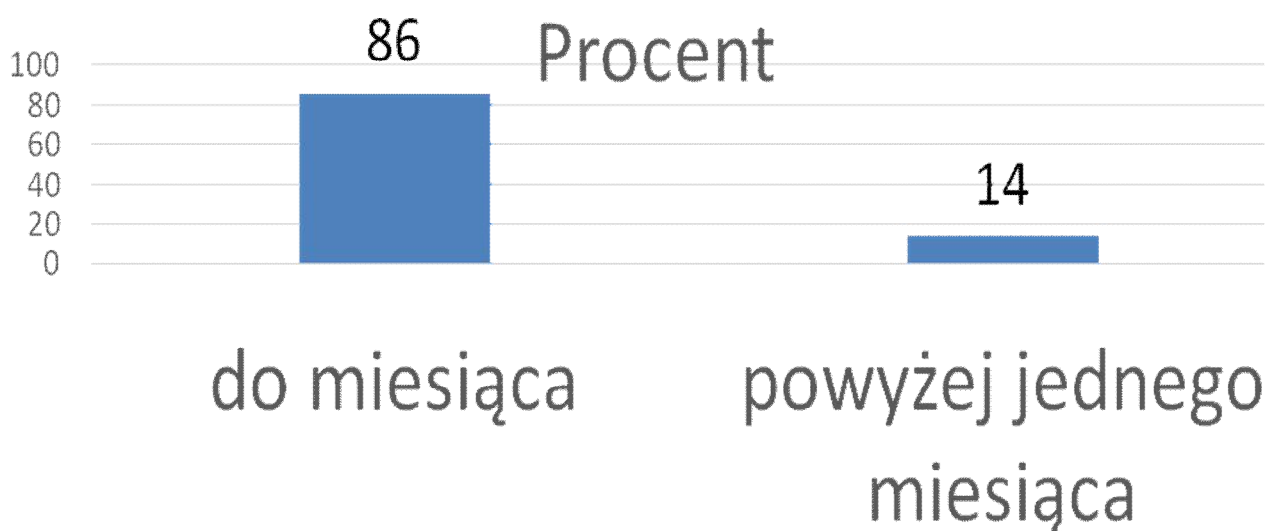
- a) w 14% bezczynnością przewodniczącego wydziału,
- b) w 50% bezczynnością sędziego referenta,
- c) w 18% bezczynnością pracowników sekretariatu,
- d) w 18% wystąpiły inne przyczyny przekroczenia tego terminu. Wśród tych tzw. innych przyczyn wyróżnić można było: konieczność załączenia akt innej sprawy (celem przeprowadzenia dowodów z dokumentów), w której wcześniej zarządzono zwrot wniosku; oczekiwanie na akta lub dokumenty, o które sąd zwracał się do podmiotów trzecich; zmiana sędziego referenta; wydanie postanowienia o przekazaniu sprawy według właściwości miejscowej i następnie zmiana tego postanowienia.

III etap – czas wykonywania zarządzenia w przedmiocie wezwania do uzupełnienia braków formalnych i/lub fiskalnych wniosku o ogłoszenie upadłości do dnia przedstawienia sędziemu akt do decyzji z wnioskiem bez braków formalnych i/lub fiskalnych

Ta część badań pokazuje, w jakim terminie od daty zarządzenia w przedmiocie wezwania do uzupełnienia braków akta sprawy wraz z uzupełnieniem tych braków przez stronę zostały przedstawione do decyzji sędziemu referentowi.

W 86% spraw akta przedstawiono sędziemu do decyzji w terminie do miesiąca. W 14% spraw akta przedstawiono sędziemu do decyzji w terminie przekraczającym miesiąc.

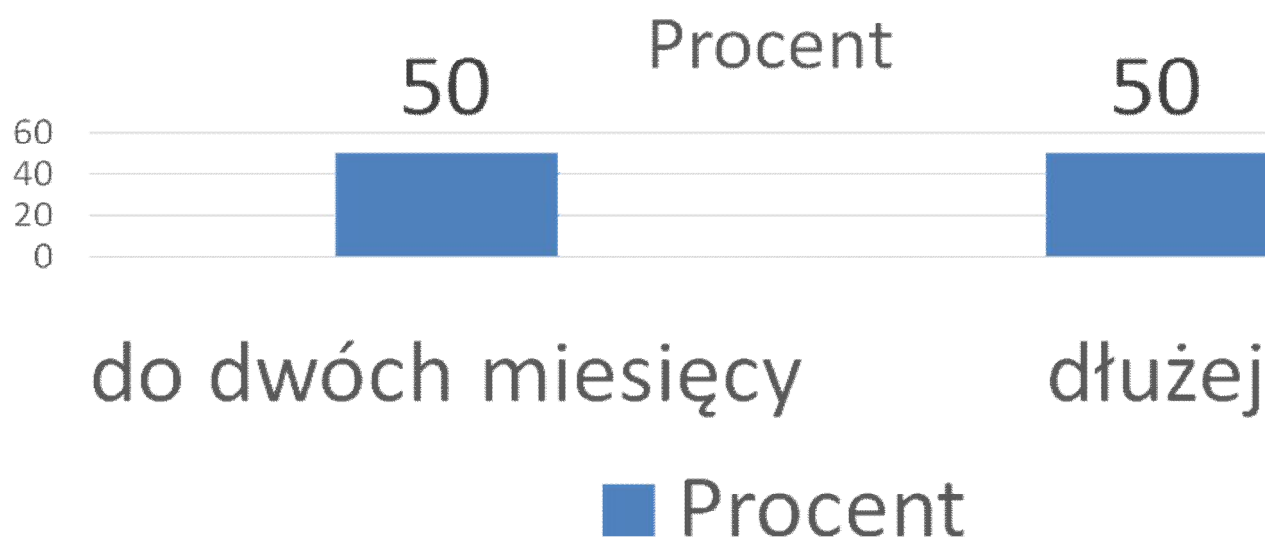

Przyczynami, jakie powodowały przedstawienie akt sprawy do decyzji po upływie terminu dłuższego niż jeden miesiąc, były zasadniczo: a) działanie doręczyciela (awizowanie przesyłek), b) normalny tok czynności pracowników sekretariatu.

IV etap – czas trwania postępowania od daty wpływu wniosku do sądu do dnia wydania orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie (rozstrzygającego wniosek).

Przeprowadzone badania pokazują, że sądy nadal chętnie korzystają z możliwości przeprowadzenia postępowania dowodowego na rozprawie. W niektórych przypadkach jest to konieczne z uwagi na potrzebę przesłuchania dłużnika i wyjaśnienia okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy.

W 50% spraw orzeczenie kończące postępowanie w sprawie (rozstrzygające wniosek) zapadło w terminie nieprzekraczającym dwa miesiące, były to zasadniczo sprawy, w których orzeczenie zostało wydane na posiedzeniu niejawnym, a w pozostałych 50% badanych spraw orzeczenie rozstrzygające wniosek zapadło w terminie przekraczającym termin dwóch miesięcy.

Najczęściej stwierdzonymi przyczynami, powodującymi uchybienie dwumiesięcznemu terminowi przewidzianemu ustawą, były:

- a) bezczynność sędziego referenta - w 21% spraw,

- b) odległe terminy rozpraw - w 44% spraw (tu uwzględniono czas, jaki upływa od daty zarządzenia o wyznaczeniu rozprawy do dnia rozprawy),
- c) długi czas trwania postępowania na etapie usuwania braków formalnych i/lub fiskalnych wniosku o ogłoszenie upadłości – w 24% spraw,
- d) inne okoliczności, które występowały albo jako samodzielna przyczyna przekroczenia terminu dwumiesięcznego, albo jako przyczyna współuczestnicząca z przyczynami wymienionymi w punktach a) - c). Najczęściej powtarzającymi się były: przedłużające się postępowanie dowodowe spowodowane najczęściej brakiem koncentracji materiału dowodowego; opieszałość pracowników sekretariatu a także organów doręczających; beczynność przewodniczącego wydziału na etapie dekretacji sprawy: normalny tok czynności na każdym etapie postępowania, od daty wpływu wniosku do dnia orzeczenia rozstrzygającego wniosek.

2.2. Obowiązek złożenia wniosku na formularzu po 1 stycznia 2016 r.

Wniosek o ogłoszenie upadłości powinien odpowiadać ogólnym wymaganiom formalnym pism procesowych, określonych w przepisach art. 125, 126 i 128 K.p.c., które stosuje się odpowiednio na podstawie art. 35 P.u.n. (obecnie art. 35 P.u.), a także wymogom przewidzianym w art. 491(2) ust. 4 P.u.n. (obecnie art. 491(2) ust. 4 P.u.), który szczegółowo normuje wymogi formalne wniosku o ogłoszenie upadłości konsumenckiej.

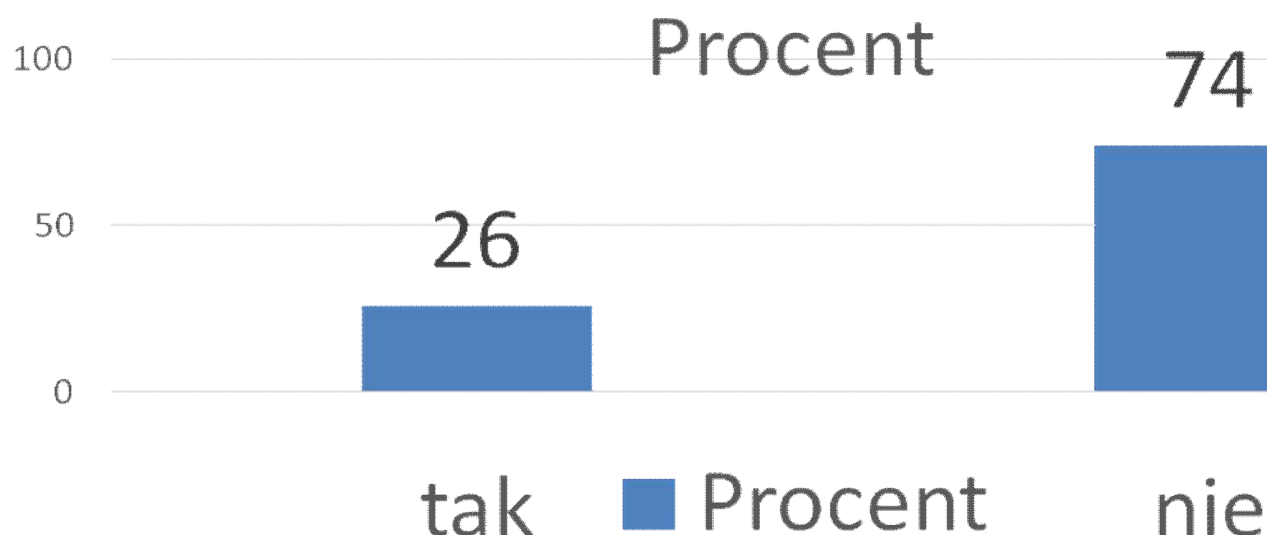
Zgodnie z art. 491(2) ust. 3 zd. drugie P.u., w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 2016 r. na podstawie ustawy z 15 maja 2015 r. - Prawo restrukturyzacyjne⁵, wniosek składa się na formularzu, którego treść określa rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 17 grudnia 2015 r. w sprawie określania wzorów formularzy wniosku o ogłoszenie upadłości osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej⁶.

⁵ Dz.U. poz. 978.

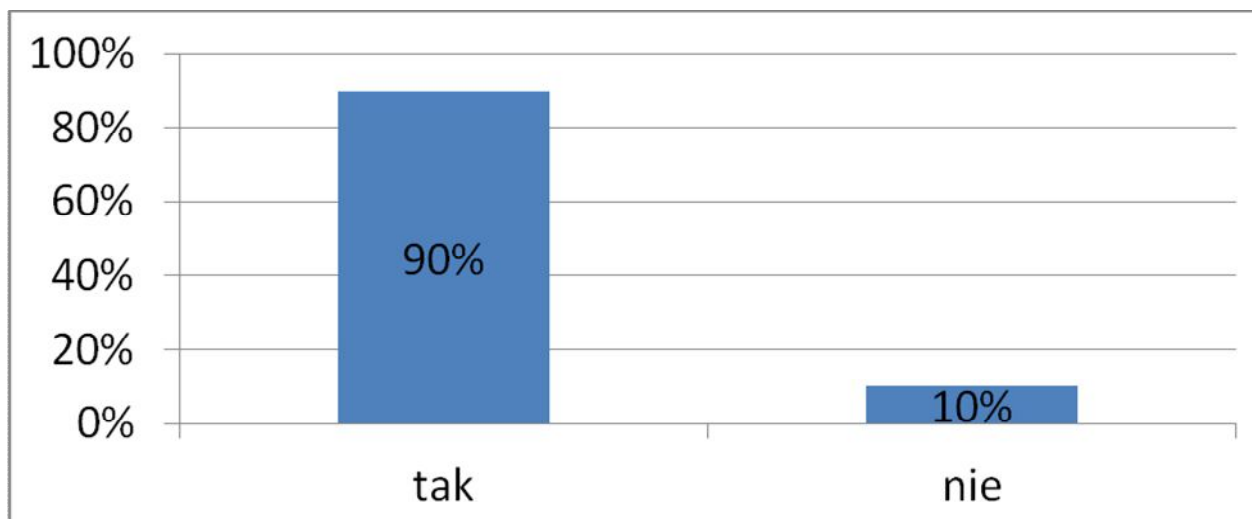
⁶ Dz.U. poz. 2276.

W badaniu uwzględniono zmianę stanu prawnego w powyższym zakresie. Wnioski o ogłoszenie upadłości złożone po 1 stycznia 2016 r. poddano odrębnej analizie pod kątem ustalenia, czy wprowadzenie obowiązku składania przez konsumentów wniosków na formularzu przekłada się na usprawnienie przebiegu tego postępowania. Przedmiotem zainteresowania autorów opracowania było także zrozumiałość samych zapisów formularzy, ich czytelność dla konsumenta, który zazwyczaj działa w postępowaniu bez pomocy profesjonalnego pełnomocnika.

Badaniu poddano 39 spraw, w których wniosek wpłynął po 1 stycznia 2016 r. i zgodnie z wymogami ustawy musiał zostać złożony na formularzu. Konieczność wezwania konsumenta do uzupełnienia braków formalnych wniosku wniesionego na formularzu wystąpiła w 26% spraw (w 10 sprawach na 39 badanych).

Z tego, po wezwaniu do uzupełnienia braków formalnych, braki te zostały skutecznie usunięte w 90% spraw.

Nie stwierdzono przypadku, w którym zaistniałaby konieczność udzielenia konsumentowi dodatkowych wyjaśnień i instruowania konsumentów co do prawidłowości wypełniania formularzy. Daje to podstawę do wniosku, że formularze określone powołanym rozporządzeniem są czytelne i zrozumiałe dla osób działających bez profesjonalnego pełnomocnika.

2.3. Ocena przesłanek upadłościowych i osoby konsumenta

Zgodnie z art. 491(1) P.u.n. w zw. z art. 5, art. 8 i art. 9 P.u.n. przepisy dotyczące upadłości osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej stosowane są wyłącznie do osób, które nie są przedsiębiorcami, ani wspólnikami spółek osobowych, które odpowiadają za zobowiązania spółki całym majątkiem, ani wobec wspólników spółki partnerskiej a także osób, które zaprzestały wykonywania działalności gospodarczej i od wykreślenia z rejestru nie upłynął rok oraz osób, które faktycznie prowadzą działalność gospodarczą a zaniechały obowiązku zgłoszenia działalności do rejestru. Zgodnie zaś z art. 491(2) ust. 3 P.u.n. wniosek o ogłoszenie upadłości, zgodnie ze stanem prawnym obowiązującym do dnia 31 grudnia 2015 r., mógł złożyć jedynie dłużnik.

Jednym z celów prowadzonych badań było ustalenie statusu wnioskodawców. Zatem przedmiotem badań było ustalenie, jaki odsetek wnioskodawców to konsumenci, a w jakim - byli przedsiębiorcy. Przy tym przez „konsumentów” na potrzeby niniejszych

badani należy rozumieć osoby fizyczne, które nie prowadziły nigdy działalności gospodarczej, względnie prowadziły ją ponad 10 lat temu. Cezura 10 lat wynika z brzmienia przepisów art. 491(4) ust. 2 pkt 3 oraz ust. 3 P.u.n., wymieniających przeszkody w ogłoszeniu upadłości konsumenckiej. Zgodnie bowiem z art. 491(4) ust. 2 pkt 3 P.u.n., jeśli w okresie 10 lat przed złożeniem wniosku dłużnik uchybił ustawowemu obowiązkowi złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości jako przedsiębiorca, wówczas wniosek podlega oddaleniu. Zgodnie zaś z treścią art. 491(4) ust. 3 P.u.n., sąd zasadniczo odda wniosek, jeśli w okresie 10 lat przed złożeniem wniosku prowadzono wobec dłużnika postępowania upadłościowe, w którym umorzono całość lub część jego zobowiązań. W tym kontekście, założenie zadłużenie konsumentów nie ma związku z profesjonalną działalnością, skoro minął długi czas od momentu jej zakończenia.

„Byli przedsiębiorcy” to osoby fizyczne, które prowadziły działalność gospodarczą, a od daty wykreślenia ich z ewidencji działalności gospodarczej nie minęło dziesięć lat lub członkowie, czy też byli członkowie zarządów spółek kapitałowych oraz byli wspólnicy spółek osobowych odpowiadający całym majątkiem za zobowiązania spółki. W kategorii „byłych przedsiębiorców” umieszczono członków zarządów spółek kapitałowych, bowiem wobec osób tych nie prowadzi się postępowania upadłościowego według przepisów o upadłości przedsiębiorców a jednocześnie osoby te na mocy art. 21 P.u.n. zobowiązane są do złożenia w odpowiednim czasie wniosku o ogłoszenie upadłości zarządzanej przez siebie spółki.

Założeniem ustawodawcy było stworzenie szansy osobom fizycznym nieprowadzącym działalności gospodarczej wyjścia z trudnej sytuacji związanej z nadmiernym zadłużeniem wynikającym z przyczyn niezależnych od danej osoby.

W badanych aktach jako wnioskodawcy pojawiły się osoby, które pełniły funkcje w zarządach spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i odpowiadają za jej zobowiązania, gdyż poręczyły za nie lub też podstawą ich odpowiedzialności jest art. 299 Kodeksu spółek handlowych⁷. Dla przypomnienia przepis ten, w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 2015 r., miał postać następującą:

⁷ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych. (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 1578 ze zm.).

„§ 1. Jeżeli egzekucja przeciwko spółce okaże się bezskuteczna, członkowie zarządu odpowiadają solidarnie za jej zobowiązania.

§ 2. Członek zarządu może się uwolnić od odpowiedzialności, o której mowa w § 1, jeżeli wykaże, że we właściwym czasie zgłoszono wniosek o ogłoszenie upadłości lub wszczęto postępowanie układowe, albo że niezgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości oraz niewszczęcie postępowania układowego nastąpiło nie z jego winy, albo że pomimo niezgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości oraz niewszczęcia postępowania układowego wierzyciel nie poniósł szkody.

§ 3. Przepisy § 1 i § 2 nie naruszają przepisów ustanawiających dalej idącą odpowiedzialność członków zarządu.”

Jak wynika z treści cytowanego przepisu, złożenie w odpowiednim czasie wniosku o ogłoszenie upadłości jest kluczowym dla wyłączenia odpowiedzialności członka zarządu za zobowiązania spółki w przypadku bezskuteczności egzekucji. Odpowiada to regulacji art. 491(4) ust. 2 pkt 3 P.u.n., gdyż sąd wniosek oddała, jeśli osoba fizyczna uchybiła obowiązkowi złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, który na niej ciążył, gdy była jeszcze przedsiębiorcą. Zasadniczo zatem osoba, która naruszyła swoje obowiązki jako osoba zarządzająca spółką i z tego powodu odpowiada za jej zadłużenie, nie może uniknąć odpowiedzialności przez skorzystanie z procedury właściwej dla konsumentów.

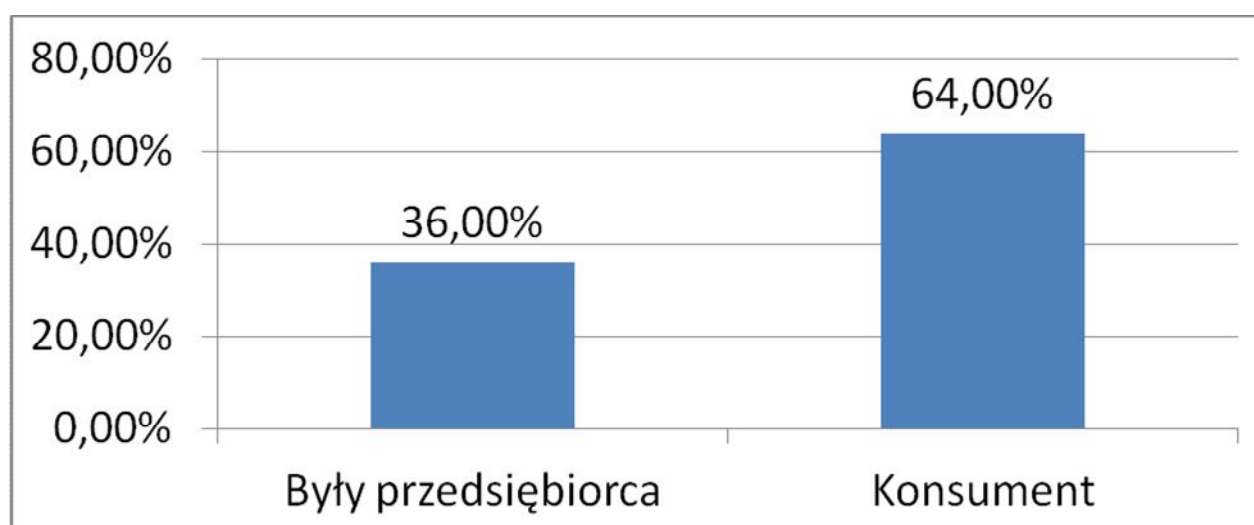
Status wnioskodawcy uwidacznia się wyraźnie w charakterze zadłużenia. W przypadku konsumentów jest to przede wszystkim zadłużenie z tytułu kredytów bankowych i pożyczek udzielonych przez instytucje inne niż banki, a także zadłużenie wobec operatorów mediów i zarządców nieruchomości. Natomiast w przypadku byłych przedsiębiorców jest to zadłużenie publicznoprawne (z tytułu podatków i składek na ubezpieczenia społeczne) a także zadłużenie względem kontrahentów. Zdarzają się również sytuacje, kiedy konsument ujawnia we wniosku zobowiązania względem leasingodawców, czy ujawnia inne zobowiązania, związane z prowadzeniem działalności gospodarczej, lecz odpowiedzialność ta wynika z poręczenia tych zobowiązań zaciągniętych przez jego małżonka (czy byłego małżonka) prowadzącego działalność gospodarczą.

Z powyższego względu, ustalając status wnioskodawcy dokonywano zarówno analizy charakteru zobowiązań, ale i genezy powstania odpowiedzialności wnioskodawcy.

2.3.1. Odsetek wniosków o ogłoszenie upadłości składanych przez byłych przedsiębiorców, a także byłych reprezentantów spółek handlowych (członków zarządu, wspólników handlowych spółek osobowych)

W ogóle przebadanych akt o sygnaturze GU, przekazanych przez sądy, konsumenci stanowili 64%, zaś byli przedsiębiorcy 36%. W przypadku byłych przedsiębiorców są to w większości osoby fizyczne, które prowadziły działalność gospodarczą i zakończyły tę działalność pomimo powstania obowiązku złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości. W części były to osoby pełniące funkcje zarządcze w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością i obawiające się odpowiedzialności za zobowiązania spółki.

Sporadycznie zdarzały się sytuacje, kiedy to z wnioskiem występowała osoba, która faktycznie prowadziła działalność profesjonalną, lecz nie zarejestrowała prowadzonej działalności gospodarczej. Osoby takie w myśl art. 9 P.u.n. do dnia 31 grudnia 2015 r. mogły złożyć wniosek o ogłoszenie upadłości według zasad ogólnych, pomimo tego osoby te występowały z wnioskami o ogłoszenie upadłości konsumenckiej.

2.3.2. Odsetek oddalonych wniosków a odsetek ogłoszonych upadłości - różnice procentowe pomiędzy poszczególnymi ośrodkami sądowymi

Badania miały na celu wychwycenie różnic między ilością upadłości ogłaszanych i oddalonych wniosków w poszczególnych ośrodkach. Można postawić tezę, że różnice te są wynikiem zróżnicowanej interpretacji art. 491(4) P.u.n., co omówiono w kolejnym punkcie.

Z danych statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości za 2015 r. wynikają następujące wielkości w % upadłości ogłoszonych i oddalonych wniosków w poszczególnych ośrodkach, z których pochodziły akta do badań:

1. Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie: 69% ogłoszonych i 8% oddalonych
2. Sąd Rejonowy Poznań-Stare Miasto w Poznaniu: 65% ogłoszonych i 21% oddalonych
3. Sąd Rejonowy Szczecin-Centrum w Szczecinie: 59% ogłoszonych i 11% oddalonych
4. Sąd Rejonowy dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie: 52% ogłoszona i 5% oddalonych
5. Sąd Rejonowy Gdańsk-Północ w Gdańsku: 28% ogłoszonych i 15% oddalonych
6. Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Fabrycznej we Wrocławiu: 37% ogłoszonych i 22% oddalonych
7. Sąd Rejonowy w Zielonej Górze: 47% ogłoszonych i 26% oddalonych
8. Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi: 53% ogłoszonych i 19% oddalonych
9. Sąd Rejonowy w Białymstoku: 43% ogłoszonych i 24% oddalonych.

Suma nie daje 100%, bowiem pominięto w opracowaniu dane dotyczące tzw. innego załatwienia wniosku aniżeli ogłoszenie upadłości lub oddalenie wniosku.

2.3.3. Przyczyny oddalen wniosków – różnice w interpretacji przesłanek ustawowych

Zgodnie z art. 491(4) P.u.n. w brzmieniu obowiązującym po 31 grudnia 2014 r.:

„1. Sąd oddala wniosek o ogłoszenie upadłości, jeżeli dłużnik doprowadził do swojej niewypłacalności lub istotnie zwiększył jej stopień umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa.

2. Sąd oddala wniosek o ogłoszenie upadłości, jeżeli w okresie dziesięciu lat przed dniem zgłoszenia wniosku:

1) w stosunku do dłużnika prowadzono postępowanie upadłościowe według przepisów tytułu niniejszego, jeżeli postępowanie to zostało umorzone z innych przyczyn niż na wniosek dłużnika,

2) ustalony dla dłużnika plan spłaty wierzycieli uchylono na podstawie przepisu art. 491(20),

3) dłużnik, mając taki obowiązek, wbrew przepisom ustawy nie zgłosił w terminie wniosku o ogłoszenie upadłości,

4) czynność prawna dłużnika została prawomocnie uznana za dokonaną z pokrzywdzeniem wierzycieli

- chyba że przeprowadzenie postępowania jest uzasadnione względami słuszności lub względami humanitarnymi.

3. Sąd oddala wniosek o ogłoszenie upadłości, jeżeli w okresie dziesięciu lat przed dniem zgłoszenia wniosku w stosunku do dłużnika prowadzono postępowanie upadłościowe, w którym umorzono całość lub część jego zobowiązań, chyba że do niewypłacalności dłużnika lub zwiększenia jej stopnia doszło pomimo dochowania przez dłużnika należytej staranności lub przeprowadzenie postępowania jest uzasadnione względami słuszności lub względami humanitarnymi.

4. Sąd oddala wniosek o ogłoszenie upadłości, jeżeli dane podane przez dłużnika we wniosku są niezgodne z prawdą lub niepełne, chyba że niezgodność lub

niezupełność nie są istotne lub przeprowadzenie postępowania jest uzasadnione względami słuszności lub względami humanitarnymi.”

Badaniem objęto sprawy GU, w których wniosek o ogłoszenie upadłości został oddalony a zażalenie zostało rozpoznane przez sąd II instancji i oddalono zażalenie.

Analiza akt wskazuje, że w połowie przypadków wnioski były oddalane na podstawie art. 491(4) ust. 1 P.u.n., a w połowie na podstawie art.491(4) ust. 2 pkt 3 P.u.n. lub z powodu braku zdolności upadłościowej konsumenckiej (co zostanie omówione dalej). Innych przyczyn oddalenia wniosku, określonych w ust. 2 pkt 1, 2, 4 oraz ust. 3 art. 491(4) P.u.n., nie odnotowano. Przyczyną tego stanu rzeczy może być znikoma ilość postępowań konsumenckich ogłoszonych do końca 2014 r. - na datę opracowania nie wytworzyła się jeszcze grupa osób, do której stosuje się wyżej wymienione przesłanki oddalenia wniosków.

Analizowano w dalszej kolejności argumentację sądów wysuwaną w związku z oddaleniem wniosku: w niewielkiej ilości spraw (9%) przyczyną oddalenia wniosku było przyczynienie się do utraty pracy, bądź to przez zwolnienie się z pracy, bądź przez utratę pracy w trybie zwolnienia dyscyplinarnego. W pozostałych przypadkach sądy wskazywały na zadłużanie się konsumenta, mimo istnienia stanu niewypłacalności. Przedmiotem szczegółowego badania sądów w toku postępowania dowodowego była zdolność płatnicza dłużnika na datę zaciągania kolejnego zobowiązania, przy tym z reguły nie miało znaczenia źródło zobowiązania. W uzasadnieniach orzeczeń oddalających wnioski powtarzała się argumentacja, iż przy zaciąganiu kolejnych pożyczek i kredytów dłużnik zadłużył się ponad faktyczne możliwości spłaty zadłużenia, bowiem suma rat poszczególnych pożyczek i kredytów przekracza lub była bliska wysokości przychodów dłużnika.

Odmienny sposób podejścia do problematyki nadmiernego zadłużenia można zauważyć w orzecznictwie Sądu Rejonowego dla m. st. Warszawy w Warszawie, mianowicie w części niejako przerzucano odpowiedzialność za nadmierne zadłużenie na profesjonalistę, tj. bank, który dysponuje informacjami o zaciągniętych już przez klienta innych zobowiązaniach kredytowych oraz dochodach i kosztach utrzymania kredytodawcy. Argumentacja ta oparta została na założeniu, że skoro profesjonalista, dysponujący dostępem do informacji o sytuacji majątkowej, w tym dochodach

i zadłużeniu kredytobiorcy, decyduje się na udzielenie mu kolejnego kredytu już faktycznie ponad miarę jego możliwości płatniczych czy na granicy tych możliwości, to winien ponosić odpowiedzialność za lekkomyślne udzielenie takiego finansowania.

Sądy badały też przyczyny powstania zadłużenia i cel zaciągnięcia zobowiązań. Wnioski były oddalane np. z powodu zaciągania kredytów i pożyczek dla innych osób, bez uzasadnienia szczególnymi potrzebami życiowymi, zaciągania pożyczek w parabankach w odstępach kilkudniowych, mimo braku zdolności spłacania, zaciągania znacznej wysokości zobowiązań, przy czym konsument nie potrafił wskazać, z jakiej przyczyny tak wysokie zobowiązania zaciągał.

Zwrócić przy tym należy uwagę, że brak jest wyłączeń stosowania art. 491(4) ust. 1 P.u.n. z uwagi na względy humanitarne i względy słuszności. Dla spójności rozwiązań związanych z upadłością osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej należałoby rozszerzyć stosowanie klauzul generalnych określonych w ust. 5 omawianego artykułu do przypadku umyślnego albo na skutek rażącego niedbalstwa doprowadzenia do niewypłacalności lub pogłębienia tego stanu. W przeciwnym bowiem razie mamy do czynienia z paradoksalną i niedającą się uzasadnić aksjologicznie sytuacją, kiedy to podmiot, który naruszył swój obowiązek ustawowy złożenia w czasie właściwym wniosku o ogłoszenie upadłości może liczyć na uwzględnienie wniosku o ogłoszenie upadłości konsumenckiej ze względów słuszności czy względów humanitarnych, a osoba, która zadłużyła się umyślnie lub rażąco niedbale ponad miarę i popadła w szczególne, niezależne od niej trudności nie może liczyć na oddłużenie.

W sferze oddaleń wniosków względem byłych przedsiębiorców przyczyny były dwie:

W 18% wniosków oddalono z powodu braku zdolności upadłościowej konsumenckiej. W takim przypadku wniosek o ogłoszenie upadłości złożył były przedsiębiorca, w sytuacji kiedy nie minął jeszcze rok od daty wykreślenia go z ewidencji działalności gospodarczej, albo gdy dłużnik był współnikiem spółek osobowych. Zgodnie z art. 5 ust. 2 pkt 2 i 3 P.u.n., zdolność upadłościową jak przedsiębiorca ma współnik spółki osobowej odpowiadający za zobowiązania spółki całym majątkiem a także współnik spółki partnerskiej. Zgodnie zaś z art. 8 P.u.n. można wnioskować o ogłoszenie upadłości przedsiębiorcy w ciągu roku od dnia wykreślenia go z rejestru. Zatem

w świetle treści art. 8 P.u.n., przez rok od daty wykreślenia z ewidencji działalności gospodarczej postępowanie upadłościowe można było prowadzić wyłącznie na zasadach ogólnych. Jeśli wniosek został złożony w terminie roku jako wniosek o ogłoszenie upadłości konsumenta, wówczas podlegał oddaleniu. Należy dodać, że zgodnie ze stanem prawnym obowiązującym do 31 grudnia 2015 r. osoby fizyczne, które składały wniosek o ogłoszenie upadłości w ciągu roku od daty wykreślenia z rejestru, podlegały przepisom właściwym dla upadłości przedsiębiorców, tym samym wniosek był oceniany z uwzględnieniem art. 13 ust 1 i 2 P.u.n.. Wniosek taki mógł być oddalony z powodu braku majątku wystarczającego na pokrycie kosztów postępowania upadłościowego lub też wówczas, gdy majątek ten był w takim stopniu obciążony ograniczonymi prawami rzeczowymi, że składniki majątkowe wolne od zabezpieczeń nie wystarczały na przeprowadzenie postępowania upadłościowego. Regulacje obowiązujące do 31 grudnia 2015 r. skutkowały tym, że wniosek mógł być oddalony na mocy art. 13 ust. 1 lub ust. 3 P.u.n. a wniosek tej samej osoby o ogłoszenie upadłości konsumenckiej był oddalany z powodu braku konsumenckiej zdolności upadłościowej.

Zdecydowana większość wnioskodawców będących byłymi przedsiębiorcami to osoby, które odczekały co najmniej rok od daty wykreślenia ich z ewidencji lub też przestały pełnić funkcje w zarządach spółek kapitałowych. Tu przyczyną oddalenia wniosku było uchybienie terminowi do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, który to obowiązek ciążył na tych osobach z mocy art. 21 P.u.n.

Sporadycznie zdarzały się sytuacje kiedy to z wnioskiem występowała osoba, która faktycznie prowadziła działalność profesjonalną, lecz nie zarejestrowała prowadzonej działalności gospodarczej. Osoby takie w myśl art. 9 P.u.n. również do dnia 31 grudnia 2015 r. mogły złożyć wniosek o ogłoszenie upadłości jako przedsiębiorcy.

2.4. Charakter wierzytelności ujawnionych przez konsumenta we wniosku o ogłoszenie upadłości, w tym problem pożyczki konsumenckiej

Charakter wierzytelności odpowiada statusowi wnioskodawcy. Profil zadłużenia konsumenta jest inny aniżeli profil zadłużenia byłego przedsiębiorcy. Wspólnym

mianownikiem dla obu kategorii wnioskodawców jest zadłużenie wobec instytucji bankowych: aż 88% zgłoszonych we wnioskach o ogłoszenie upadłości zobowiązań to kredyty bankowe. Drugą równie liczną kategorią jest zadłużenie z tytułu pożyczek, przy czym chodzi tu o pożyczki udzielane przez podmioty inne niż banki – stanowią one 40% ogółu wierzytelności zgłaszanych we wnioskach.

Charakterystyczne dla osób prowadzących działalność gospodarczą wierzytelności publicznoprawne i względem kontrahentów to odpowiednio 17% i 15%. Przy tym należy doprecyzować, że zgłaszanie tego typu wierzytelności nie było wyłączną domeną byłych przedsiębiorców. Niekiedy, jako refleks prowadzonej lub zakończonej działalności gospodarczej małżonka zgłaszane były tego typu zobowiązania przez wnioskodawcę, który takiej działalności nie prowadził.

W niewielu przypadkach zetknięto się w aktach z zadłużeniem wobec zarządców nieruchomości i operatorów mediów. Może to świadczyć o tym, że konsument stara się zapłacić za usługi podstawowe z punktu widzenia potrzeb życiowych, a dopiero w sytuacjach skrajnych również zaprzestaje regulowania tego typu zobowiązań.

3. Postępowanie upadłościowe

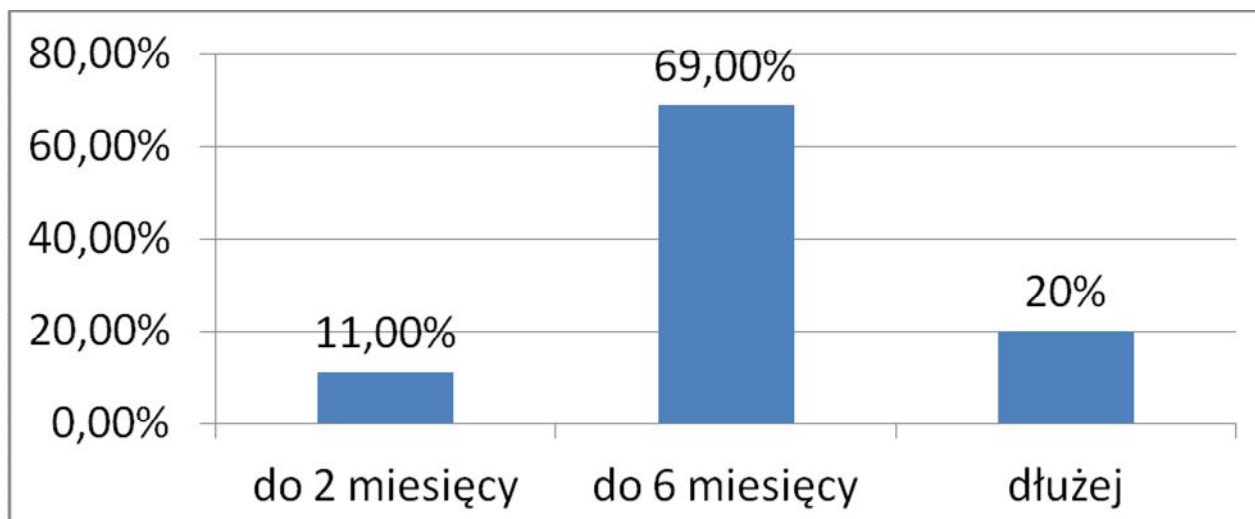
3.1. Czas trwania postępowania

Założeniem ustawodawcy było szybkie przeprowadzenie postępowania upadłościowego z uwagi, jak się wydawało, na nieskomplikowany charakter spraw konsumenckich. Badania objęły czas trwania postępowania upadłościowego, w tym występujące ewentualnie przyczyny opieszałości. Pytania ankietowe skonstruowano dwutorowo. Z jednej strony badano czas trwania postępowania od daty ogłoszenia upadłości do złożenia listy wierzytelności, a w drugim etapie czas od złożenia listy wierzytelności do ustalenia planu spłaty (umorzenia zobowiązań). Z drugiej strony zadano pytanie o trwanie całego postępowania od ogłoszenia upadłości do ustalenia planu spłaty (umorzenia zobowiązań).

3.1.1. Czas trwania postępowania od daty ogłoszenia upadłości do daty złożenia listy wierzytelności

Złożenie listy wierzytelności jest kluczowym etapem postępowania upadłościowego, bowiem określa krąg podmiotów (wierzycieli) chcących partycypować w podziale środków pochodzących z likwidacji majątku dłużnika oraz uczestniczyć w ustalaniu planu spłat.

Z przeprowadzonych badań wynika, że niezmiernie wydłużony jest czas złożenia listy wierzytelności przez syndyka. Czas ten wynosi w przedziale powyżej dwóch miesięcy do sześciu miesięcy w 69% spraw, a więcej niż sześć miesięcy aż w 20%. Tylko w 11% spraw lista wierzytelności została złożona w ciągu dwóch miesięcy od daty ogłoszenia upadłości.

Wyróżniono następujące główne przyczyny nadmiernej długości czasu trwania postępowania dla I etapu:

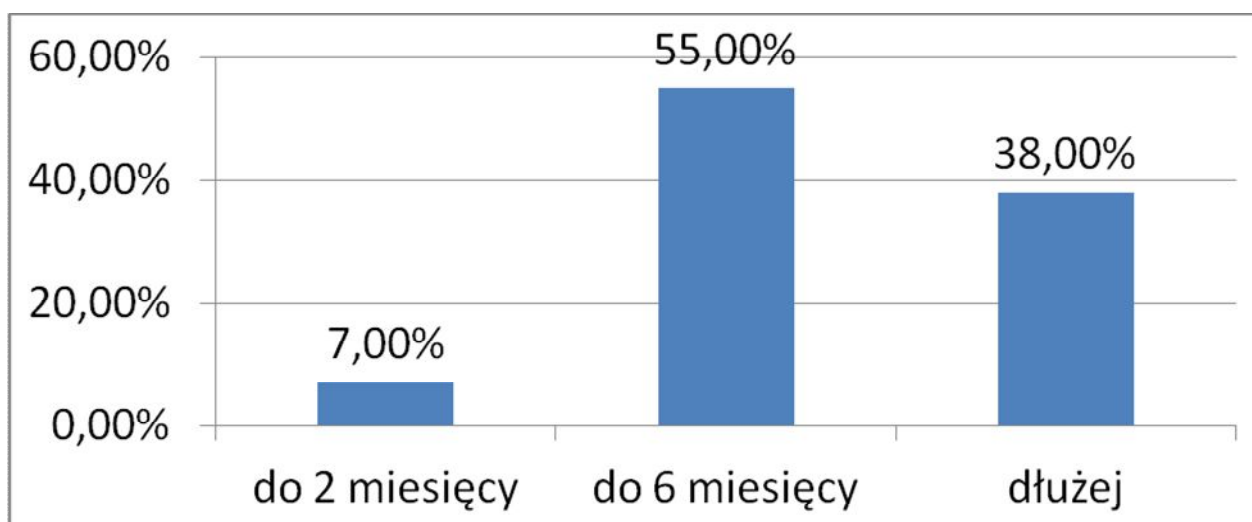
1. opieszałość syndyka,
2. długi czas przekazywania zgłoszeń wierzytelności,
3. brak zgłoszeń wierzytelności.

W ogóle badanych akt tylko w jednym przypadku nie sporządzono listy wierzytelności z powodu braku zgłoszeń. Zdarzyły się przypadki opieszałości w przekazywaniu zgłoszeń przez sąd (w jednym przypadku syndyk kilkakrotnie upominał się o przekazanie zgłoszeń wierzytelności). Opóźnienia w przekazywaniu zgłoszeń stanowiły znaczący czynnik opóźnień. Trudności te mogą mieć dwie przyczyny: wierzyciele nie spieszą się ze zgłaszaniem swoich wierzytelności oraz sądy nie nadążają z bieżącą oceną formalną i przekazaniem zgłoszeń wierzytelności syndykom. W praktyce Sądu Rejonowego dla m. st. Warszawy w Warszawie opieszałość wierzycieli i niewydolność organów sądowych przy opracowywaniu zgłoszeń i przekazywaniu ich syndykom jest znaczącą przyczyną opóźnień.

3.1.2. Czas trwania postępowania od daty złożenia listy wierzytelności do daty ustalenia planu spłaty wierzycieli lub umorzenia zobowiązań upadłego

Po złożeniu listy wierzytelności syndyk w razie potrzeby nadal kontynuuje likwidację majątku upadłego, względnie mogą być rozpoznawane sprzeciwy do listy wierzytelności. Zatwierdzenie listy wierzytelności przez sędziego-komisarza, która to czynność oznacza, że lista nie może być już przedmiotem zaskarżenia jako prawomocna oraz zakończenie likwidacji majątku upadłego umożliwia przejście do końcowych czynności postępowania. Do tych czynności zalicza się przygotowanie planu podziału środków pieniężnych między wierzycieli, jeśli w masie upadłości znajdują się środki wystarczające, aby je podzielić między uprawnionych. W dalszej kolejności następuje przygotowanie planu spłaty lub umorzenie zobowiązań upadłego bez ustalania planu spłaty.

Z badań wynika, że w II etapie postępowanie trwa znów powyżej dwóch miesięcy do sześciu miesięcy w 55% przypadków i dłużej niż sześć miesięcy w 38% przypadków. Szybkie zakończenie postępowania przez ustalenie planu spłaty czy umorzenie zobowiązań bez ustalania tego planu, bo do 2 miesięcy od złożenia listy wierzytelności to 7% przypadków.

Jako przyczyny wpływające na długi czas trwania postępowania w II etapie wyróżniono:

1. opieszałość syndyka,

2. opieszałość upadłego,
3. beczynność sędziego-komisarza,
4. beczynność sekretariatu,
5. długi czas oczekiwania na dowody dokonania obwieszczeń przez właściwe podmioty,
6. czas konieczny na rozpoznane środków zaskarżenia do listy wierzytelności,
7. zwykły tok czynności, brak możliwości wskazania na opieszałość czy beczynność organów postępowania.

Z badań wynika, że najczęstszą przyczyną opieszałości są działania syndyka. Chodzi tu przede wszystkim o brak sprawności przy likwidacji składników majątku upadłego. Syndyk natrafiający na trudności ze zbyciem składnika majątku nie występuje z kolejnymi wnioskami do sędziego-komisarza o zezwolenie na sprzedaż po obniżonej cenie. Przedłużenie czasu postępowania z powodu opieszałości syndyka wystąpiło w 44% przypadków. Kolejną znaczącą przyczyną była opieszałość sędziego-komisarza - w 25% przypadków. Jednak największy odsetek to zwykły tok czynności – aż 56%. Suma poszczególnych przypadków to więcej aniżeli 100%, bowiem niekiedy przyczyny stanowiły kombinację wielu czynników.

Bliżej należy omówić ostatnią zmienną czyli zwykły tok czynności. Analiza akt nie wskazywała na jakieś kluczowe momenty, w których postępowanie upadłościowe uległo zablokowaniu. Można uznać, że większość czynności była wykonywana bez zbędnej zwłoki. Czas ten jednak jest wypadkową obciążenia referatów, czasu związanego z obsługą przez operatora pocztowego korespondencji sądowej oraz stopnia sformalizowania postępowania upadłościowego dotyczącego konsumentów. Oczekiwania, iż postępowanie dotyczące konsumentów winno kończyć się w większości przypadków szybciej aniżeli przeciętne postępowanie dotyczące przedsiębiorców, nie spełniły się. Postępowania trwają długo również wówczas, gdy upadły nie ma żadnego majątku nadającego się do likwidacji.

Długi czas trwania postępowania wynika też z nieprzygotowania kadrowego sądów zarówno od strony kadry orzeczniczej, jak i pomocniczej. Wzmocnienie kadry

orzeczniczej mogłoby nastąpić przez powierzenie funkcji sędziego-komisarza w postępowaniach dotyczących osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej referendarzom sądowym, co szerzej omówiono w rozdziale dotyczącym postulatów *de lege ferenda*.

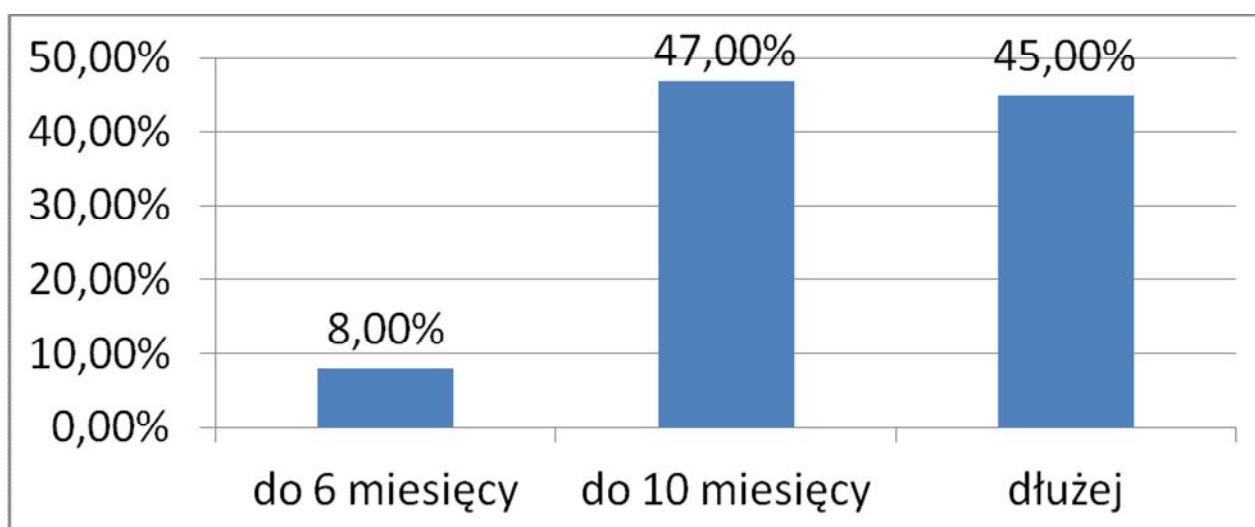
W badanych aktach nie stwierdzono, aby na czas trwania postępowania upadłościowego wpłynęły takie czynniki, jak długi czas oczekiwania na dowody dokonania nakazanych prawem obwieszczeń i ogłoszeń a także rozpoznawanie sprzeciwów do listy wierzytelności. Wręcz należy zauważyć, że w żadnych z badanych akt nie wpłynęły sprzeciwy do listy wierzytelności. Przyczyn tego stanu rzeczy można upatrywać w tym, że syndycy zazwyczaj w całości uznają wierzytelności zgłaszane przez wierzycieli, a upadły akceptuje stanowisko syndyka. Fakt ten wynika z najczęściej nieskomplikowanej natury stosunków prawnych łączących konsumenta z wierzycielem. Ponownie bowiem, jak wynika z badań, największym odsetkiem wierzytelności ujawnionych we wniosku o ogłoszenie upadłości były wierzytelności z tytułu kredytów bankowych oraz pożyczek od instytucji parbankowych, a w znacznie mniejszym stopniu zobowiązania publicznoprawne i wobec kontrahentów z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej.

W liczbach bezwzględnych stan ten przedstawiał się następująco: kredyty hipoteczne i zabezpieczone rzeczowo w inny sposób – 76, pożyczki – 34, wierzytelności publicznoprawne – 16, wierzytelności wynikające z działalności gospodarczej – 13.

3.1.3. Czas trwania postępowania od daty ogłoszenia upadłości do daty ustalenia planu spłaty wierzycieli lub umorzenia zobowiązań upadłego

Jak wskazano uprzednio, czas trwania postępowania upadłościowego badano dwutorowo: odrębnie dla I i II etapu postępowania oraz odrębnie dla całości postępowania upadłościowego. Z badań wynika, że postępowania upadłościowe trwają około roku i dłużej. W nieco ponad 90% spraw postępowanie trwało powyżej sześciu miesięcy i powyżej dziesięciu miesięcy. Tylko 8% spraw zakończyło się w ciągu pół roku.

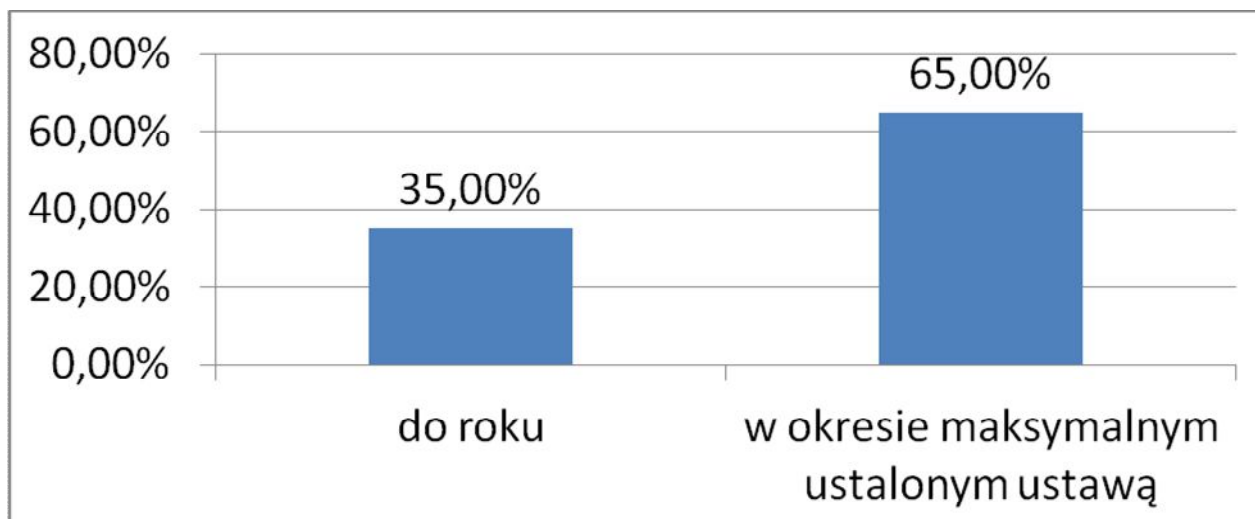
Badania wykazały, że postępowania upadłościowe trwają długo. Wniosek taki uzasadniony jest między innymi tym, że niektóre ośrodki sądowe w okresie czerwca – lipca 2016 r. nie były w stanie przesłać do badań wystarczającej ilości akt spraw upadłościowych, w których ustalono plan spłat lub umorzono zobowiązania (3 ośrodki nie przedłożyły żadnych akt na tym etapie postępowania). Sąd dla m. st. Warszawy w Warszawie przedstawił 15 sztuk akt GUp z ustalonym planem spłat lub umorzonymi zobowiązaniami. Inne ośrodki, do których wystąpiono z zapotrzebowaniem o przedłożenie po 10 spraw GUp były w stanie przedstawić znacznie mniej (maksymalnie do 4 spraw).

3.1.4. Wyznaczony przez sąd czas realizacji ustalonego planu spłat:

Zgodnie z art. 491(14) P.u.n., po wykonaniu planu podziału środków masy upadłości między wierzycieli, a gdy majątek nie wystarczył na sporządzenie planu podziału to po zatwierdzeniu listy wierzytelności, sąd ustala plan spłat zobowiązań upadłego. Spłata zobowiązań nie może być dłuższa niż 36 miesięcy. Po wykonaniu planu spłat pozostałe niezaspokojone zobowiązania upadłego co do zasady umarza się.

Badaniami objęto praktykę sądów w zakresie długości ustalanych planów spłat. Z badań wynika, że plany spłat na okres do roku ustalono w 35% przypadków. W 65% przypadków sądy ustalały plany na okres 36 miesięcy lub zbliżony do maksymalnego przewidzianego ustawą.

3.2. Sposób zakończenia postępowania upadłościowego (ze względu na umorzenie zobowiązań konsumenta bez ustalania planu spłaty):

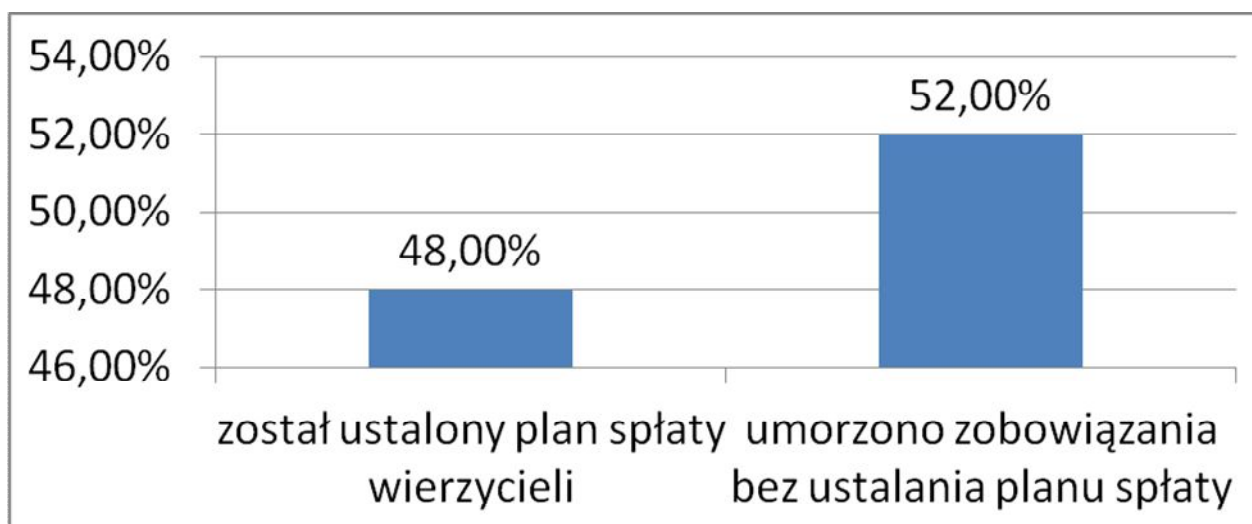
Wedle art. 491(14) ust. 1 P.u.n., w brzmieniu obowiązującym od 31 grudnia 2014 r., po wykonaniu ostatecznego planu podziału, a gdy z uwagi na brak majątku upadłego plan podziału nie został sporządzony – po zatwierdzeniu listy wierzytelności, (...), sąd ustala plan spłaty wierzycieli albo w przypadkach, o których mowa w art. 491(16), umarza zobowiązania upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli. Uprawomocnienie się postanowienia o ustaleniu planu spłaty wierzycieli albo umorzeniu zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli oznacza zakończenie postępowania (ust. 3).

W myśl powołanego w art. 491(16) ust. 1 P.u.n., w brzmieniu po wejściu w życie noweli z grudnia 2014 r., sąd umarza zobowiązania upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli, jeśli osobista sytuacja upadłego w oczywisty sposób wskazuje, że nie byłby on zdolny do dokonania jakichkolwiek spłat w ramach planu spłaty wierzycieli.

Przypomnieć należy, że badaniem zostały objęte sprawy upadłościowe, w których upadłość ogłoszona została w 2015 r., wszczęte po wejściu w życie noweli z 15 grudnia 2014 r. Większość badanych spraw w dacie powstawania niniejszego opracowania pozostawała jeszcze w toku. Z uwagi na nieznaczny stopień

zaawansowania postępowań upadłościowych w sprawach przedstawionych do analizy tego zagadnienia, miarodajne dane w tym przedmiocie udało się pozyskać z 46 spraw w postępowaniu upadłościowym (GUp). Zauważyć należy, że w zakresie stopnia zaawansowania postępowań upadłościowych wszczętych w 2015 r. wyróżniał się ośrodek warszawski, z którego sprawy dostarczyły najwięcej danych dla analizowanego zagadnienia.

I tak w 48% poddanych badaniu spraw (tj. w 22 sprawach z 46) postępowanie upadłościowe zakończyło się poprzez ustalenie planu spłaty wierzycieli. Natomiast postępowanie upadłościowe zakończyło się umorzeniem zobowiązań konsumenta bez ustalania planu spłaty wierzycieli w 52% spraw. W pozostałych sprawach w postępowaniu upadłościowym (GUp) udostępnionych do analizy, brakowało niezbędnych danych w przedmiocie tego zagadnienia, z uwagi na niewystarczający stopień zaawansowania postępowania.

3.3. Odsetek umorzonych postępowań upadłościowych przed ustaleniem planu spłat wierzycieli lub przed umorzeniem zobowiązań konsumenta

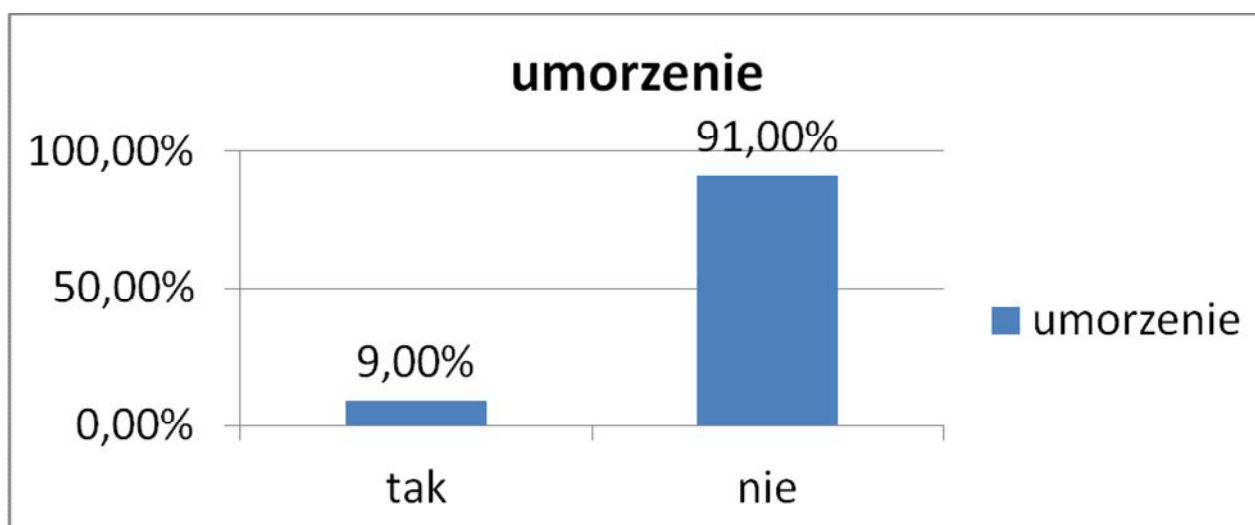
W myśl art. 491(10) P.u.n. w brzmieniu obowiązującym od 31 grudnia 2014 r.:

„1. Sąd umarza postępowanie na wniosek upadłego.

2 Jeżeli upadły nie wskaże lub nie wyda syndykowi całego majątku, niezbędnych dokumentów lub w inny sposób nie wykonuje ciężących na nim obowiązków, sąd, z urzędu albo na wniosek syndyka lub wierzyciela, po wysłuchaniu upadłego, syndyka, a w razie potrzeby także wierzycieli, umarza postępowanie, chyba że uchybienie przez upadłego ciężącym na nim obowiązkom nie jest istotne lub przeprowadzenie postępowania jest uzasadnione względami słuszności lub względami humanitarnymi.

3. Przepis ust. 2 stosuje się odpowiednio w przypadku, gdy podstawa do oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości ujawni się po ogłoszeniu upadłości.”

Analiza tego problemu wykazała, że postępowanie upadłościowe zostało umorzone (przed ustaleniem planu spłat wierzycieli albo przed umorzeniem zobowiązań konsumenta) w 9% badanych spraw. W tym w 86% spraw umorzenie postępowania nastąpiło na wniosek samego dłużnika, natomiast w 14% spraw postępowanie umorzono z urzędu, wskutek braku współpracy upadłego w toku postępowania z organami prowadzącymi to postępowanie.

3.4. Aktywność wierzycieli w postępowaniu upadłościowym i charakter zgłaszanych wierzytelności (analiza porównawcza)

3.4.1. Aktywność wierzycieli ujawnionych we wniosku o ogłoszenie upadłości a dokonujących zgłoszenia wierzytelności w postępowaniu upadłościowym

Badania miały na celu uchwycenie stopnia aktywności wierzycieli w toku postępowania upadłościowego. W związku z tym wyodrębnione zostały dwa kluczowe momenty postępowania, w których ta aktywność może się wyraźnie zaznaczyć. Pierwszy z momentów to zgłoszenie wierzytelności. Na skutek zgłoszenia wierzytelności wierzyciel zgłasza akces do udziału w postępowaniu upadłościowym, staje się jego uczestnikiem ze wszystkimi tego konsekwencjami. W szczególności zgłoszenie wierzytelności jest zasadniczo warunkiem umieszczenia wierzytelności na liście wierzytelności. To z kolei powoduje, że wierzyciel ma szansę partycypowania w planie podziału środków pochodzących ze zbycia majątku należącego do upadłego (plan podziału funduszy masy upadłości) oraz zostać uwzględnionym w planie spłat. Jak wskazano, umieszczenie wierzytelności na liście wierzytelności jest uzależnione od aktywności wierzyciela, wyjątki, gdzie syndyk z urzędu umieszcza wierzytelność na liście wierzytelności określa art. 236 ust. 2 i 3 P.u.n., art. 237 P.u.n. i art. 238 P.u.n. Wierzyciele ujawnieni przez dłużnika we wniosku o ogłoszenie upadłości jak również ujawnieni przez syndyka w toku postępowania są zawiadamiani pisemnie o fakcie prowadzenia postępowania upadłościowego oraz wezwani do zgłaszania wierzytelności. O ogłoszeniu upadłości informuje się również w Monitorze Sądowym i Gospodarczym, ogłoszenie zawiera wezwanie skierowane do wierzycieli, aby zgłaszali swoje wierzytelności. Termin wyznaczony wierzycielom postanowieniem sądu na zgłaszanie wierzytelności nie ma charakteru terminu prekluzyjnego. Wierzyciel, który nie zachował terminu oznaczonego przez sąd, nie traci swoich uprawnień, natomiast skutki opóźnienia mają wymiar praktyczny:

- wierzyciel ponosi koszty wywołane zgłoszeniem wierzytelności po terminie, na mocy art. 235 P.u.n.,

- czynności dokonane w postępowaniu są skuteczne wobec wierzyciela, w szczególności spóźnione zgłoszenie wierzytelności nie ma wpływu na złożone już plany podziału funduszy masy upadłości w myśl art. 252 P.u.n.

Konsekwencją braku dalej idących skutków uchybienia terminowi zgłoszenia wierzytelności jest powszechne zjawisko opóźnień w zgłaszaniu wierzytelności. Jak wskazano uprzednio, od daty ogłoszenia upadłości do daty przedłożenia listy wierzytelności przeciętnie mijało ok. 6 miesięcy, jednocześnie zdarzały się sytuacje, kiedy to syndyk zmuszony był składać uzupełniającą a nawet kilka uzupełniających list wierzytelności w miarę wpływania spóźnionych zgłoszeń wierzytelności.

Zawartość badanych akt wskazuje na to, że niekiedy we wniosku o ogłoszenie upadłości dłużnik nie ujawnił wszystkich swoich wierzycieli. Zatem dopiero po ogłoszeniu upadłości syndyk docierał do danych o innych podmiotach, względnie wierzyciele ci sami dowiadawali się o fakcie ogłoszenia upadłości. Tym samym mogło się zdarzyć, że wierzyciele ci nie mieli możliwości zachowania terminu zgłoszenia wierzytelności wyznaczonego przez sąd w postanowieniu.

Średnia uczestnictwa wierzycieli po ogłoszeniu upadłości przez skuteczne zgłoszenie wierzytelności to 66% w stosunku do ilości wierzycieli ujawnionych we wniosku o ogłoszenie upadłości.

Odmowa udziału w postępowaniu upadłościowym przez brak zgłoszenia wierzytelności skutkuje niemożnością partycypowania w planie podziału funduszy masy upadłości. Po wtóre, skutkuje brakiem możliwości partycypowania w ustalaniu planu spłat czy zabierania głosu w sprawach dotyczących umorzenia zobowiązań upadłego. O rozpoczęciu procedury ustalania planu spłat, czy procedury zmierzającej do umorzenia zobowiązań bez ustalania planu spłat zawiadamia się wyłącznie wierzycieli, których wierzytelności zostały uznane na liście wierzytelności.

3.4.2. Aktywność wierzycieli ujętych na liście wierzytelności a uczestniczących w ustalaniu planu spłaty

Drugim kluczowym momentem, w którym może znaczyć się aktywny udział wierzycieli w postępowaniu upadłościowym jest ustalanie planu spłat lub umorzenie

zobowiązań bez ustalania planu spłat. Widoczny jest wyraźny spadek zainteresowania wierzycieli ochroną swoich interesów. Wierzyciele uznani na liście wierzytelności zawiadamiani byli o posiedzeniu w przedmiocie ustalenia planu spłat czy w przedmiocie umorzenia zobowiązań. Wierzyciele sporadycznie korzystali z prawa, aby wyrazić swoje stanowisko. Badano stopień aktywności wierzycieli przez porównanie ilości wierzycieli, którzy zostali uznani na liście wierzytelności do ilości podmiotów, które w jakikolwiek sposób brały udział w procesie ustalania planu spłat, tj. przez wniesienie pisma procesowego zawierającego stanowisko co do propozycji planu spłat, czy biorąc udział w posiedzeniu. Średnia aktywności w tych czynnościach to 24% wierzycieli ujawnionych na liście wierzytelności. Najaktywniejszymi były banki – 15% (należy przy tym zwrócić uwagę, że banki stanowiły najliczniejszą grupę wierzycieli); wierzyciele udzielający pożyczek – 6%. Zarówno wierzyciele, którym przysługiwały wierzytelności publicznoprawne (Zakład Ubezpieczeń Społecznych i urzędy skarbowe) jak i kontrahenci biznesowi to odpowiednio 0,8% i 2%.

3.5. Koszty postępowania upadłościowego

3.5.1. Odsetek postępowań upadłościowych, w których Skarb Państwa pokrywał koszty postępowania

Obecnie oddalenie wniosku dłużnika o ogłoszenie upadłości konsumenckiej nie jest dopuszczalne z powodu braku majątku dłużnika wystarczającego na pokrycie kosztów postępowania, które są tymczasowo pokrywane przez Skarb Państwa. Rozwiązania te, motywowane oddłużeniowym celem upadłości konsumenckiej, stanowią zniesienie dotychczasowych barier kosztów postępowania upadłościowego oraz odejście od rygorystycznych przepisów przewidujących obligatoryjne umorzenie postępowania w przypadku naruszenia przez upadłego określonych w ustawie ciężących na nim obowiązków. Przepis art. 491(7) P.u.n. w brzmieniu obowiązującym od 31 grudnia 2014 r., przewidywał, że:

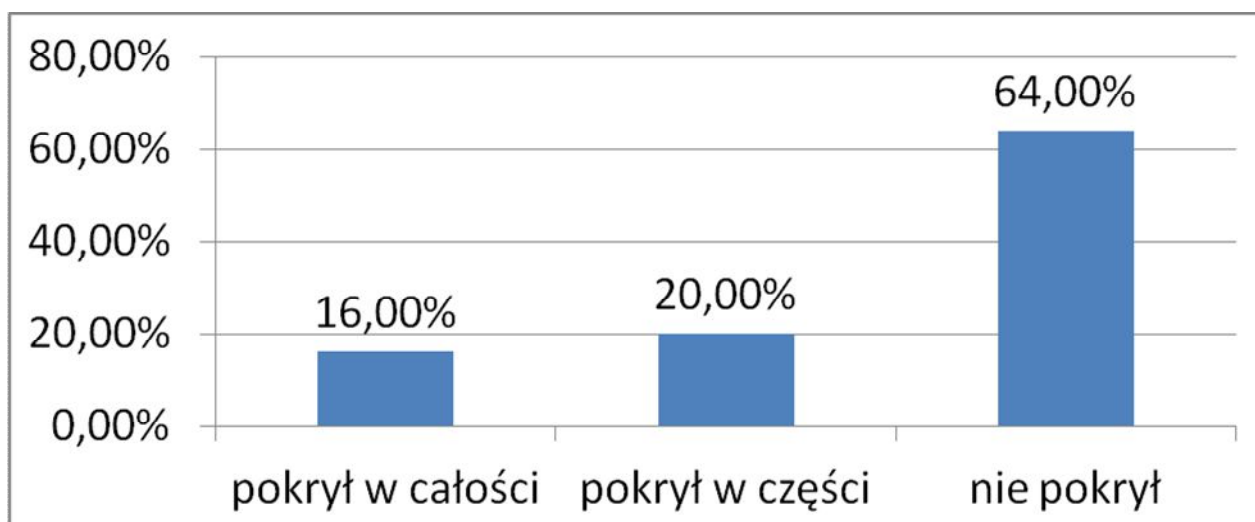
„1. W przypadku, gdy majątek niewypłacalnego dłużnika nie wystarcza na pokrycie kosztów postępowania albo w masie upadłości brak jest płynnych funduszy na ich pokrycie, koszty te pokrywa tymczasowo Skarb Państwa.

2. Sędzia-komisarz określa postanowieniem wysokość kosztów postępowania oraz zarządza ich niezwłoczną wypłatę tymczasowo ze środków Skarbu Państwa. Na postanowienie sędziego-komisarza przysługuje zażalenie.

3. W szczególnie uzasadnionych przypadkach sędzia-komisarz przyznaje syndykowi zaliczkę na pokrycie kosztów postępowania oraz zarządza jej niezwłoczną wypłatę tymczasowo ze środków Skarbu Państwa.

4. Syndyk zwraca Skarbowi Państwa wypłacone kwoty niezwłocznie po wpływie do masy upadłości funduszy wystarczających na pokrycie kosztów postępowania”.

Przepisy ust. 1-3 nakładają na Skarb Państwa obowiązek finansowania postępowania upadłościowego konsumenta, w przypadku niskiej wartości jego majątku. Badania wykazały, że dotyczy to znacznej części upadłości konsumenckiej. Mianowicie analiza tego problemu wykazała, że Skarb Państwa pokrył koszty postępowania upadłościowego w całości - w 16% takich spraw, a w części – w 20%. Natomiast w 64% spraw nie zaistniała w ogóle potrzeba finansowania kosztów postępowania przez Skarb Państwa.

Problem tzw. ubóstwa masy upadłości, skutkujący koniecznością finansowania kosztów przez Skarb Państwa, przekłada się bezpośrednio na stopień zaspokojenia

wierzycieli w toku samego postępowania upadłościowego, podczas którego – wobec niskiej wartości majątku upadłego konsumenta, albo wobec braku tego majątku – nie dochodzi w ogóle do zaspokojenia wierzycieli.

3.5.2. Sposób rozliczenia kosztów postępowania upadłościowego, które w toku postępowania pokrył Skarb Państwa

Warto zwrócić uwagę, że w orzecznictwie poszczególnych sądów rejonowych, z których pozyskano akta do badania, dostrzeżono odmienną praktykę co do sposobu rozliczenia kosztów postępowania upadłościowego, które w toku postępowania pokrył Skarb Państwa. Mianowicie, wyodrębniły się niejako dwie metody ich wypłaty ze środków Skarbu Państwa. Pierwsza z nich sprowadza się do zaliczkowego, czasem kilkukrotnego określania tych kosztów i ich każdorazowej wypłaty, w zależności od potrzeb i konieczności pokrywania bieżących kosztów postępowania (a zatem przed ustaleniem ostatecznej wysokości kosztów postępowania upadłościowego). Taka praktyka została stwierdzona w 35% badanych spraw.

Druga z metod opiera się na ustaleniu postanowieniem, w pierwszej kolejności, wysokości kosztów postępowania upadłościowego, a następnie zarządzeniu ich pokrycia przez Skarb Państwa - czy to zaliczkowo, etapami w zależności od bieżących potrzeb, czy to od razu całościowo a zatem jednorazowo. Taki sposób rozliczania kosztów stwierdzono w 65% spraw.

Niepokojące natomiast wydaje się pojawiające się w badanych sprawach zjawisko polegające na „niepisanym” oczekiwaniu przez sędziego-komisarza, aby to syndyk, w przypadku ubóstwa masy upadłości, pokrywał bieżące koszty postępowania upadłościowego z własnych środków, szczególnie w tych sytuacjach, w których nie wiadomo dokładnie jeszcze jaka będzie finalna wysokość tych kosztów, a dopiero w końcowej fazie postępowania upadłościowego, kiedy globalna wysokość tych kosztów jest znana, określanie tychże kosztów i zlecenie ich pokrycia ze środków Skarbu Państwa.

3.6. Problemy pojawiające się w toku postępowania upadłościowego dotyczące osób pozostających w związku małżeńskim

Zakresem badań objęto także sytuację osób pozostających w związkach małżeńskich, a które zostały objęte procedurą upadłości konsumenckiej. Trudności w prowadzeniu tego typu postępowań pojawiają się w związku problematyką ustalania majątku wchodzącego w skład masy upadłości oraz z koniecznością koordynacji czynności podejmowanych w postępowaniach upadłościowych każdego z małżonków, jeśli oboje objęci są procedurą upadłościową.

3.6.1. Sposób ustalania przez organy postępowania upadłościowego składu masy upadłości – problem majątku objętego wspólnością majątkową małżeńską i przedmiotów zwolnionych spod egzekucji

Zgodnie z art. 124 P.u.n., z dniem ogłoszenia upadłości jednego z małżonków powstaje między małżonkami rozdzielność majątkowa, o której mowa w art. 53 § 1 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy⁸. Jeżeli małżonkowie pozostawali w ustroju wspólności majątkowej, majątek wspólny małżonków wchodzi do masy upadłości, a jego podział jest niedopuszczalny. Małżonek upadłego może dochodzić w postępowaniu upadłościowym należności z tytułu udziału w majątku wspólnym, zgłaszając tę wierzytelność sędziemu-komisarzowi. Domniemywa się, że majątek wspólny powstały w okresie prowadzenia przedsiębiorstwa przez upadłego został nabyty ze środków pochodzących z dochodów tego przedsiębiorstwa. Do masy upadłości nie wchodzi przedmioty służące wyłącznie małżonkowi upadłego do prowadzenia działalności gospodarczej lub zawodowej, choćby były objęte majątkową wspólnością małżeńską.

Pomimo regulacji art.124 ust. 1 P.u.n., przewidującej, że majątek wspólny wchodzi do masy upadłości, praktyka sądowa jest zróżnicowana. W 22% przypadków kwalifikowano cały majątek objęty wspólnością ustawową jako składnik masy upadłości. Natomiast w 78% przypadków, sądy jako składnik masy upadłości kwalifikowały udział w majątku wspólnym. Przy tym należy zauważyć, że w całości

⁸ T.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 2082, dalej także K.r.o.

badanych akt GUp kwestie związane z kwalifikacją majątku do masy upadłości udało się wychwycić jedynie w 9 badanych sprawach. Przyczyną tego stanu rzeczy był fakt, że w liczbie badanych spraw niewiele było takich, w których upadłym była osoba pozostająca w związku małżeńskim i jednocześnie posiadająca majątek, mogący być zaliczonym do masy upadłości. W większości przypadków dłużnicy, poza dochodami z pracy, nie dysponowali innymi składnikami majątkowymi, np. takimi jak nieruchomości, czy ruchomości. W praktyce najczęściej upadły był jedynie właścicielem ruchomości w postaci przedmiotów urządzenia domowego wolnych od egzekucji.

Zróżnicowana jest praktyka sądów w zakresie kwalifikowania składników majątku jako niewchodzące do masy upadłości na mocy art. 63 ust. 1 pkt 1 P.u.n. w zw. z art. 829 K.p.c. Zgodnie z art. 829 K.p.c.:

„Nie podlegają egzekucji:

- 1) przedmioty urządzenia domowego, pościel, bielizna i ubranie codzienne, niezbędne dla dłużnika i będących na jego utrzymaniu członków jego rodziny, a także ubranie niezbędne do pełnienia służby lub wykonywania zawodu;
- 2) zapasy żywności i opału niezbędne dla dłużnika i będących na jego utrzymaniu członków jego rodziny na okres jednego miesiąca;
- 3) jedna krowa lub dwie kozy albo trzy owce potrzebne do wyżywienia dłużnika i będących na jego utrzymaniu członków jego rodziny wraz z zapasem paszy i ściółki do najbliższych zbiorów;
- 4) narzędzia i inne przedmioty niezbędne do osobistej pracy zarobkowej dłużnika oraz surowce niezbędne dla niego do produkcji na okres jednego tygodnia, z wyłączeniem jednak pojazdów mechanicznych (...);

Wprawdzie to syndyk masy upadłości w spisie inwentarza kwalifikuje do masy upadłości określone składniki majątku upadłego, jednakże nadzór nad prawidłowością tego procesu sprawuje sędzia-komisarz. W praktyce więc zdarzały się przypadki, w których tego samego rodzaju przedmiot wyposażenia domowego był kwalifikowany do masy upadłości albo określany jako wyłączony (np. zmywarki czy

inny nieczęsto spotykany sprzęt kuchenny, albo bardziej wartościowe urządzenia RTV jak zestawy kina domowego).

3.6.2. Techniczne aspekty prowadzonych postępowań dotyczących osób pozostających w związku małżeńskim, w przypadku ogłoszenia ich upadłości i stosowana praktyka

Kolejnym elementem badań były aspekty techniczne prowadzenia postępowań upadłościowych wobec małżonków, w sytuacji gdy upadłość została ogłoszona wobec każdego z nich. Zaznaczenia wymaga na wstępie, że w ilości spraw pozyskanych do badania prawie nie było takich przypadków. Na 7 przypadków, w których wystąpiła taka sytuacja:

- w 7 wyznaczono tego samego syndyka dla każdego z małżonków,
- w 6 wyznaczono tego samego sędziego-komisarza,
- w 2 połączono sprawy GUp w celu łącznego ich prowadzenia.

Podejmowanie tego typu działań może ułatwić prowadzenie postępowania upadłościowego przez koordynację działań syndyka i sędziego-komisarza w obu postępowaniach, tak aby zminimalizować choćby niebezpieczeństwo, że każde postępowanie zakończy się w innym czasie, a co za tym idzie sytuacja prawna każdego z małżonków będzie inna. Celowym jest również podejmowanie wspólnych działań związanych ze sprzedażą składników majątku małżonków. Szczególnie dobrze jest to widoczne w przypadku małżonków pozostających w ustroju rozdzielności majątkowej w dacie ogłoszenia upadłości. Skoordynowanie działań syndyka przy sprzedaży udziałów należących do obojga małżonków sprzyja efektywności sprzedaży: łatwiej znaleźć nabywcę na całą rzecz aniżeli na udział we własności, uzyskuje się wyższą cenę ze sprzedaży całości, podczas gdy wartość udziału niekoniecznie jest jedynie ułamkiem wartości całości.

4. Problemy dostrzeżone w toku analizy - niespójności z przepisami singularnego postępowania egzekucyjnego, brak współpracy innych podmiotów z organami postępowania upadłościowego

4.1. Niespójności z przepisami singularnego postępowania egzekucyjnego

Istnieje niespójność systemu prawnego w zakresie ochrony praw małżonka upadłego między sytuacją, gdy wierzyciel dochodzi swoich wierzytelności przeciwko dłużnikowi w singularnym postępowaniu egzekucyjnym, a sytuacją, gdy dochodzi tych wierzytelności w postępowaniu upadłościowym.

Zgodnie z art. 124 ust. 1 P.u.n. (P.u.), z dniem ogłoszenia upadłości majątek wspólny małżonków wchodzi do masy upadłości, a jego podział jest niedopuszczalny.

Do masy upadłości zgłaszają się natomiast wszyscy wierzyciele, bez względu na to, z którego składnika majątku mają prawo się zaspokoić, czyli także ci, którzy nie byłiby uprawnieni do zaspokojenia z całego majątku wspólnego małżonków, a tylko z wybranych składników, co przewiduje art. 41 K.r.o. Zgodnie z tym przepisem:

„§ 1. Jeżeli małżonek zaciągnął zobowiązanie za zgodą drugiego małżonka, wierzyciel może żądać zaspokojenia także z majątku wspólnego małżonków.

§ 2. Jeżeli małżonek zaciągnął zobowiązanie bez zgody drugiego małżonka albo zobowiązanie jednego z małżonków nie wynika z czynności prawnej, wierzyciel może żądać zaspokojenia z majątku osobistego dłużnika, z wynagrodzenia za pracę lub z dochodów uzyskanych przez dłużnika z innej działalności zarobkowej, jak również z korzyści uzyskanych z jego praw, o których mowa w art. 33 pkt 9, a jeżeli wierzytelność powstała w związku z prowadzeniem przedsiębiorstwa, także z przedmiotów majątkowych wchodzących w skład przedsiębiorstwa.

§ 3. Jeżeli wierzytelność powstała przed powstaniem wspólności lub dotyczy majątku osobistego jednego z małżonków, wierzyciel może żądać zaspokojenia z majątku

osobistego dłużnika, z wynagrodzenia za pracę lub z dochodów uzyskanych przez dłużnika z innej działalności zarobkowej, jak również z korzyści uzyskanych z jego praw, o których mowa w art. 33 pkt 9.”

W postępowaniu upadłościowym małżonek dłużnika nie dysponuje takimi środkami ochrony prawnej, jakie przysługują mu w singularnym postępowaniu egzekucyjnym, a mianowicie: zażaleniem na postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika, czy powództwem przeciwegzekucyjnym. W konsekwencji w postępowaniu upadłościowym powstaje taka sytuacja, w której istnieje całkowity brak ochrony prawnej małżonka dłużnika (małżonka upadłego).

4.2. Brak współpracy innych podmiotów z organami postępowania upadłościowego

Przedmiotem badań objęto współpracę syndyków z innymi organami. W związku z tym postawiono pytanie o pojawiające się w toku postępowania a sygnalizowane przez syndyków w sprawozdaniach trudności we współpracy z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych, komornikami sądowymi i bankami.

Zgodnie z art. 146 P.u.n. w brzmieniu obowiązującym po 31 grudnia 2014 r.,

„1. Postępowanie egzekucyjne dotyczące wierzytelności podlegającej zgłoszeniu do masy upadłości, wszczęte przed ogłoszeniem upadłości, ulega zawieszeniu z mocy prawa z dniem ogłoszenia upadłości. Postępowanie to umarza się z mocy prawa po uprawomocnieniu się postanowienia o ogłoszeniu upadłości.

2. Sumy uzyskane w zawieszonym postępowaniu egzekucyjnym, a jeszcze niewydane, przelewa się do masy upadłości po uprawomocnieniu się postanowienia o ogłoszeniu upadłości.

3. Po ogłoszeniu upadłości niedopuszczalne jest wykonanie, wydanego przed ogłoszeniem upadłości dłużnika, postanowienia o zabezpieczeniu roszczenia wynikającego z wierzytelności podlegającej zgłoszeniu do masy upadłości, z wyjątkiem zabezpieczenia roszczeń alimentacyjnych oraz roszczeń o rentę z tytułu

odpowiedzialności za uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia albo utratę żywiciela oraz o zamianę uprawnień objętych treścią prawa dożywocia na dożywotnią rentę.

4. Po ogłoszeniu upadłości niedopuszczalne jest wszczęcie egzekucji świadczeń pieniężnych z masy upadłości. Świadczenie pieniężne zasądzone od syndyka podlega zaspokojeniu według przepisów ustawy.”

Po ogłoszeniu upadłości nie jest dopuszczalne prowadzenie egzekucji singularnych w celu poszukiwania indywidualnego zaspokojenia przez poszczególnych wierzycieli. Powyższa zasada znajduje odbicie w treści powyższego przepisu. W wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 31 stycznia 2005 r.⁹ zawarto myśl, że na gruncie Prawa upadłościowego i naprawczego kwestia prymatu postępowania upadłościowego nad egzekucyjnym została rozstrzygnięta w sposób jednoznaczny. Zgodnie bowiem z art. 146 ust. 4 P.u.n., w czasie postępowania upadłościowego niedopuszczalne jest wszczęcie postępowań egzekucyjnych z masy upadłości przeciwko upadłemu, a orzeczenie zasądające świadczenie od upadłego, wydane po ogłoszeniu upadłości, podlega wykonaniu według przepisów tej ustawy.

Badania wykazały, że pomimo jasnej regulacji w tym zakresie nadal w praktyce zdarzają się przypadki braku respektowania przez organy prowadzące postępowanie egzekucyjne zasad wyrażonych w powołanym przepisie. Mianowicie, problem braku współpracy komorników z organami postępowania upadłościowego wystąpił w 9% badanych spraw upadłościowych. Najczęściej były to przypadki odmowy, czy wręcz ignorowania obowiązku przekazania do masy upadłości środków pieniężnych uzyskanych w zawieszonym postępowaniu egzekucyjnym.

W 14% przebadanych akt GUp wystąpiły trudności we współpracy między syndykiem a Zakładem Ubezpieczeń Społecznych. Trudności te przejawiały się w odmowie udzielania informacji przez ZUS z powołaniem na art. 50 ust. 9 i 10 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych¹⁰. Przepis ten bowiem pośród podmiotów uprawnionych do uzyskiwania informacji od ZUS nie wymienia syndyków. Kolejnym problemem we współpracy z ZUS jest różna praktyka jednostek organizacyjnych tego podmiotu w zakresie wielkości kwot przekazywanych do masy

⁹ I ACa 687/2004, OSA z 2006 nr 7, poz. 24, s. 49, LexPolonica nr 416274.

¹⁰ T.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 963 ze zm.

upadłości. Są jednostki, które przekazują 100% świadczenia, inne zaś jedynie kwotę podlegającą zajęciu. Wreszcie zdarza się, że jeśli przed ogłoszeniem upadłości toczyło się postępowanie egzekucyjne ze świadczenia, wówczas ZUS nadal przekazuje zajętą część świadczenia komornikowi, mimo, że na mocy art. 146 ust. 1 P.u.n. postępowanie egzekucyjne z chwilą ogłoszenia upadłości ulega zawieszeniu, a po jego uprawomocnieniu się, umorzeniu z mocy prawa. Biorąc pod uwagę, że dłużnik, którego wniosek o ogłoszenie upadłości został uwzględniony, nie wnosi zażalenia, postanowienie o ogłoszeniu upadłości co do zasady staje się prawomocne po upływie tygodnia.

W 7% spraw wystąpiły trudności we współpracy między syndykiem a bankiem. Z chwilą ogłoszenia upadłości upadły traci prawo zarządzania i rozporządzania swoim majątkiem. Jednak w przypadku osób fizycznych część składników majątku, w tym część wynagrodzenia, nie podlega egzekucji i w tym zakresie dłużnik w pełni może rozporządzać swoim mieniem. Po ogłoszeniu upadłości bank blokuje dłużnikowi dostęp do jego rachunku bankowego i zachodzi konieczność takiego przemodelowania uprawnień do dysponowania środkami zgromadzonymi na rachunku, aby głównym dysponentem był syndyk, zaś dłużnik - w zakresie zgromadzonych kwot nie podlegających egzekucji. Banki nie posiadają wyodrębnionych produktów bankowych w postaci rachunku bankowego dla osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej a objętych procedurą upadłościową. Inaczej jest w przypadku upadłości osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej, której ustawa przyznaje osobowość prawną. Wówczas bank na wniosek syndyka zakłada dla takiego podmiotu rachunek, którego wyłącznym dysponentem jest syndyk. Tymczasem w przypadku upadłości konsumenta jedynie część przychodów jest objętych zajęciem, a zatem ma on pełne prawo dysponowania środkami wolnymi od egzekucji. Ewentualnym sposobem rozwiązania problemu jest zakładanie przez syndyka subkonta dla upadłego, na które to subkonto kierowane będą środki w kwocie wolnej od zajęć. Upadły mógłby swobodnie dysponować kwotami nagromadzonymi na tymże subkoncie.

4.3. Problem tzw. ubóstwa masy upadłości a stopień zaspokojenia wierzycieli w upadłości konsumenckiej

Poruszony problem tzw. ubóstwa masy upadłości przekłada się oczywiście bezpośrednio na stopień zaspokojenia wierzycieli w toku samego postępowania upadłościowego. W toku tego postępowania bowiem, w przypadku małej wartości majątku konsumenta, albo wobec braku tego majątku, nie dochodzi w ogóle do zaspokojenia wierzycieli. Zgodnie bowiem z powołanym art. 491(14) P.u.n., planu podziału funduszy masy upadłości nie sporządza się, gdy brak jest majątku upadłego. Pojęcie tych funduszy wyjaśnia art. 335 P.u.n., znajdujący zastosowanie w upadłości konsumenckiej poprzez art. 491(2). Zgodnie z tym przepisem „Fundusze masy upadłości obejmują sumy uzyskane z likwidacji masy upadłości oraz dochód uzyskany z prowadzenia lub wydzierżawienia przedsiębiorstwa upadłego, a także odsetki od tych sum zdeponowanych w banku, chyba że przepisy ustawy stanowią inaczej”. Majątek upadłego (masa upadłości) ulega spieniężeniu, czyli przekształceniu w fundusze masy upadłości, służące zaspokojeniu wierzycieli upadłego.

Problem ubóstwa masy upadłości uzasadnia postulowanie wyeliminowania niektórych stałych kosztów postępowania upadłościowego. Proponowane pozycje takich kosztów, które jednocześnie zawsze pojawią się w postępowaniu upadłościowym, to: m.in. zniesienie obowiązku ponoszenia opłat związanych z uzyskaniem przez organy prowadzące postępowanie upadłościowe (syndyka, sąd, sędziego-komisarza) informacji z publicznych baz danych, między innymi, z Centralnej Ewidencji Pojazdów i Kierowców (CEPiK), wyciągów z ksiąg wieczystych, odpisów z Krajowego Rejestru Sądowego (KRS), odpisów orzeczeń sądowych i decyzji administracyjnych.

Koszty prowadzonych postępowań upadłościowych pozwoli obniżyć wejście w życie przepisów wprowadzających Centralny Rejestr Restrukturyzacji i Upadłości (CRRiU), powołany do życia ustawą z 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne¹¹ Zmiana ta wydaje się bardzo potrzebna i z pewnością przyniesie wiele korzyści, także w zakresie usprawnienia organizacji pracy w sądownictwie i prowadzenia

¹¹ Dz.U. poz. 978 ze zm.

postępowań upadłościowych a także restrukturyzacyjnych. Na zmianę tę jednak trzeba poczekać, jako że przepis wprowadzający CRRiU ma wejść w życie dopiero z dniem 1 lutego 2018 r.

4.4. Tłumaczenia poświadczone w praktyce wymiaru sprawiedliwości

Tłumaczenia poświadczone (potocznie, acz nie do końca poprawnie zwane „przysięgłymi”) to specjalne tłumaczenia pisemne, jakie sporządza tłumacz przysięgły zgodnie z przepisami ustawy o zawodzie tłumacza przysięgłego. Obejmują one nie tylko przekładany tekst dokumentu, ale także wszystko to, co na nim się znajduje, czyli np. opis wszystkich pieczęci, papieru firmowego, wzmianki o naniesionych ręcznie poprawkach czy innych ingerencjach w tekst. Zasady sporządzania takich tłumaczeń przewidziane zostały w Kodeksie tłumacza przysięgłego.

W badanych aktach nie stwierdzono sytuacji dokonywania tłumaczeń poświadczonych, ani pisemnych - na wniosek sądu lub strony, ani ustnych tłumaczeń z udziałem tłumacza przysięgłego na posiedzeniach jawnych.

5. Przygotowanie organizacyjne sądownictwa

Po wejściu w życie z 31 grudnia 2014 r. noweli ¹², która zasadniczo zliberalizowała przesłanki ogłoszenia upadłości konsumenckiej, znacząco wzrosła liczba zarówno wniosków o ogłoszenie upadłości, jak i ilość postępowań upadłościowych. Z uwagi na rosnący wpływ wniosków o ogłoszenie upadłości oraz postępowań upadłościowych problemem staje się nadmierne obciążenie sędziów orzekających w wydziałach upadłościowych, co skutkuje spadkiem sprawności w podejmowaniu czynności orzeczniczych, a tym samym także mniej wydajnym nadzorem nad przebiegiem postępowania upadłościowego. Celem zobrazowania tego problemu, zaprezentowane na wstępie opracowania dane statystyczne uzyskane z Ministerstwa Sprawiedliwości za 2015 r., uzupełniono poprzez zestawienie ich z danymi za III pierwsze kwartały roku 2016 r. (dane za cały rok 2016 r. w dacie zakończenia opracowania mniejszej analizy nie były jeszcze dostępne). Wpływ wniosków konsumentów o ogłoszenie upadłości (GU) oraz liczbę wszczynanych spraw po ogłoszeniu upadłości (GUp) w poszczególnych, wybranych do niniejszego opracowania ośrodkach orzeczniczych przedstawia poniższa tabela:

¹² Ustawa z dnia 29 sierpnia 2014 r. o zmianie ustawy - Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. (Dz. U. poz. 1306).

L. p.	Sąd	Wpływ wniosków konsumentów		Liczba wszczynanych spraw po ogłoszeniu upadłości konsumenckich	
		2015	Do końca września 2016	2015	Do końca września 2016
1.	Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie	745	915	429	576
2.	Sąd Rejonowy Poznań – Stare Miasto w Poznaniu	383	494	150	232
3.	Sąd Rejonowy Szczecin – Centrum w Szczecinie	187	210	79	74
4.	Sąd Rejonowy dla Krakowa – Śródmieścia w Krakowie	271	438	102	233
5.	Sąd Rejonowy Gdańsk – Północ w Gdańsku	339	411	63	126
6.	Sąd Rejonowy dla Wrocławia - Fabrycznej we Wrocławiu	227	225	67	99
7.	Sąd Rejonowy w Zielonej Górze	80	88	27	41
8.	Sąd Rejonowy dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi	351	308	130	119
9.	Sąd Rejonowy w Białymstoku	57	135	20	68

Rosnące obciążenie sędziów w wydziałach upadłościowych jest wyraźnym sygnałem do wzmocnienia kadrowego tych wydziałów. W szczególności wydaje się racjonalne i bardzo pożądane wprowadzenie do wydziałów upadłościowych referendarzy sądowych, którzy przejęliby funkcje sędziów-komisarzy w zakresie czynności stanowiących sprawowanie nadzoru nad syndykiem. Koniecznym wydaje się jednak wyłączenie, spod tak przyznanych kompetencji referendarzy sądowych, spraw upadłościowych byłych przedsiębiorców oraz stosowania środków przymusu. Ustawodawca wprowadzając instytucję referendarza sądowego do polskiego porządku prawnego, a następnie rozszerzając jego kompetencje wyszedł z założenia, iż czynności z zakresu ochrony prawnej, niewiążące się z wymiarem sprawiedliwości (czyli z rozstrzyganiem sporów prawnych) mogą i powinny być przekazane podmiotom innym niż sądy. Szczegółowa argumentacja propozycji w tym zakresie została przedstawiona w części dotyczącej postulatów *de lege ferenda*.

Pożądanym i celowym jest również wsparcie sędziów w ich czynnościach orzeczniczych poprzez udostępnienie im narzędzie informatycznych usprawniających ich pracę. Takim narzędziem, np. jest odpowiedni program komputerowy, służący do opracowywania planów spłat. Obecnie, przy sporządzaniu postanowienia o planie spłat wierzycieli, sędziowie są zmuszeni do przeprowadzenia wielu matematycznych operacji, w tym przeliczeń w celu uzyskania wysokości rat, jakie upadły ma spłacać na rzecz każdego z wierzycieli w ustalonym terminie. Program komputerowy umożliwiłby automatycznie generowanie harmonogramu spłat na rzecz każdego wierzyciela, z pominięciem czasochłonnych czynności sędziego dotyczących matematycznych obliczeń spłat na rzecz każdego wierzyciela oraz wysokości tych spłat przy ich rozkładaniu na raty.

Dużym usprawnieniem pracy sekretariatów byłoby z pewnością spopularyzowanie pomysłu komunikacji pracowników z syndykiem za pomocą poczty elektronicznej, co znacząco odciążałoby sekretariaty w każdorazowym wysyłaniu wezwań/zawiadomień kierowanych do syndyka drogą tradycyjną – poprzez jednostkę doręczającą, czy nawet drogą telefoniczną.

Kolejnym instrumentem informatycznym wspomagającym organizację pracy i prowadzenie postępowań upadłościowych a także restrukturyzacyjnych, jest Centralny Rejestr Restrukturyzacji i Upadłości (dalej: CRRiU), powołany do życia ustawą z 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne¹³. Zgodnie z ustawą ma on służyć zamieszczaniu i obwieszczaniu postanowień, zarządzeń, dokumentów i informacji dotyczących postępowań restrukturyzacyjnego i upadłościowego, a dokładnie danych w nich zawieranych. Rejestr ma również umożliwiać składanie pism i dokumentów oraz dokonywanie doręczeń. Za pomocą portalu dzięki rejestrowi udostępniane będą wzory pism procesowych i dokumentów określonych w ustawie. Rejestr prowadzony będzie w systemie teleinformatycznym administrowanym i udostępnianym przez Ministra Sprawiedliwości. W rejestrze będzie można także znaleźć wykaz doradców restrukturyzacyjnych, informacje o wszystkich postępowaniach restrukturyzacyjnych i upadłościowych. Zmiana ta wydaje się bardzo potrzebna i z pewnością przyniesie wiele korzyści, jednak prace na rejestrze są

¹³ Dz.U. poz. 978 ze zm.).

nadal w toku, przepis wprowadzający CRRiU wejdzie w życie dopiero z 1 lutego 2018 r.

6. Postulaty *de lege ferenda* – kierunki proponowanych zmian

Zmiana stanu prawnego w zakresie tzw. upadłości konsumenckiej, jaka dokonała się na podstawie noweli z 29 sierpnia 2014 r., obowiązującej od 31 grudnia 2014 r. i spowodowany nią istotny wzrost, zarówno liczny wniosków o ogłoszenie upadłości niewypłacalnych osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej, jak i prowadzonych w następstwie ich uwzględnienia postępowań upadłościowych, sprawiła ujawnienie się wielu problemów. Problemy te wiążą się ze stosowaniem znowelizowanych przepisów, pozostały też problemy, których przepisy obowiązujące od 31 grudnia 2014 r. nie rozwiązały.

Niniejsze opracowanie zawiera propozycje najistotniejszych kierunków zmian, w tym propozycje konkretnych rozwiązań. Poniżej projekt zmiany ustawy Prawo upadłościowe:

W ustawie z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 233 ze zm.) wprowadza się następujące zmiany:

w art. 491(4) wprowadza się następujące zmiany:

ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Sąd oddala wniosek o ogłoszenie upadłości, jeżeli dłużnik doprowadził do swojej niewypłacalności lub istotnie zwiększył jej stopień umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa, chyba że przeprowadzenie postępowania jest uzasadnione względami słuszności lub względami humanitarnymi.”;

ust. 5 otrzymuje brzmienie:

„5. Do wniosku o ogłoszenie upadłości złożonego przez wierzyciela ust. 1-4 nie stosuje się.”;

dodaje się ust. 6 w brzmieniu:

„6. Jeżeli wniosek o ogłoszenie upadłości złożył wierzyciel, a zachodzą okoliczności, o których mowa w ust. 1-4, stosuje się art. 13.”

Zgodnie z obecnym brzmieniem art. 491(4) ust. 1 P.u., „Sąd oddala wniosek o ogłoszenie upadłości, jeżeli dłużnik doprowadził do swojej niewypłacalności lub istotnie zwiększył jej stopień umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa.” W treści tego ustępu nie ma odwołania do klauzuli generalnej, która jest ujęta w ust. 2 omawianego artykułu. Powoduje to niespójność regulacji. Obecnie dłużnik, który dokonał czynności z pokrzywdzeniem wierzycieli, mógłby się domagać ogłoszenia upadłości z powołaniem na względy słuszności lub względy humanitarne, podczas gdy nie mógłby tego zrobić dłużnik, który doprowadził np. do zwiększenia stanu swojej niewypłacalności wskutek rażącego niedbalstwa. Rozwiązanie takie jest nielogiczne i nieuzasadnione, a projektowana zmiana ma doprowadzić do ujednoczenia stanu prawnego.

w art. 491(5):

dotychczasową treść oznacza się jako ust. 1;

dodaje się ust. 2-5 w brzmieniu:

„2. Do pełnienia funkcji sędziego-komisarza może zostać również wyznaczony referendarz sądowy.

3. Jeżeli do pełnienia funkcji sędziego-komisarza został wyznaczony referendarz sądowy, czynności sędziego-komisarza wskazane w art. 57 ust. 2 i 3, art. 58 ust. 1-3 oraz w rozdziale 1 działu III tytułu VIII części pierwszej ustawy dokonuje sąd upadłościowy. Art. 222 ust. 1 zd. 2 oraz art. 150 ust. 2 stosuje się.

4. Jeżeli do pełnienia funkcji sędziego-komisarza został wyznaczony referendarz sądowy, czynności sędziego-komisarza wskazane w rozdziale 2 działu II tytułu V części pierwszej ustawy wykonuje wyznaczony sędzia. Art. 222 ust. 1 zd. 2 oraz art. 150 ust. 2 stosuje się.

5. Na czynności referendarza sądowego pełniącego funkcję sędziego-komisarza przysługuje skarga w przypadkach, w których na postanowienie sędziego-komisarza przysługuje zażalenie. Wniesienie skargi nie powoduje utraty mocy przez zaskarżone postanowienie referendarza sądowego. Sąd rozpoznaje skargę w składzie jednego sędziego, jako sąd drugiej instancji,

stosując odpowiednio przepisy o zażaleniu. Rozpoznając skargę, sąd wydaje postanowienie, w którym zaskarżone postanowienie referendarza sądowego utrzymuje w mocy albo je zmienia.”

Zgodnie z art. 491(5) pkt 5 P.u., „uwzględniając wniosek o ogłoszenie upadłości, sąd wydaje postanowienie o ogłoszeniu upadłości, w którym wyznacza sędziego-komisarza oraz syndyka.”

Z uwagi na lawinowy po 2014 r. wzrost liczby postępowań upadłościowych konsumentów i związanym z tym rosnącym obciążeniem sędziów upadłościowych wydaje się racjonalne i bardzo pożądane wprowadzenie do wydziałów upadłościowych referendarzy sądowych, którzy przejęliby funkcje sędziów-komisarzy w zakresie czynności stanowiących sprawowanie nadzoru nad syndykiem. Koniecznym wydaje się jednak wyłączenie, spod tak przyznanych kompetencji referendarzy sądowych, spraw upadłościowych byłych przedsiębiorców oraz stosowania środków przymusu.

Zgodnie z art. 2 § 2 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych¹⁴ zadania z zakresu ochrony prawnej, inne niż wymiar sprawiedliwości, wykonują w sądach referendarze sądowi i starsi referendarze sądowi.

Ustawodawca wprowadzając instytucję referendarza sądowego, a następnie rozszerzając jego kompetencje wyszedł z założenia, iż czynności z zakresu ochrony prawnej, niewiążące się z wymiarem sprawiedliwości (czyli z rozstrzygnięciem sporów prawnych) mogą i powinny być przekazane podmiotom innym niż sądy.

W konsekwencji, dla ustalenia czy referendarz może pełnić funkcję sędziego-komisarza konieczne jest ustalenie, czy i w jakim zakresie sędzia-komisarz sprawuje wymiar sprawiedliwości.

Trybunał Konstytucyjny, definiując pojęcie wymiaru sprawiedliwości w orzeczeniu z dnia 13 marca 1996 r.¹⁵, wskazał, że pojęcie to należy rozumieć „przedmiotowo, jako czynność polegającą na rozstrzygnięciu konfliktów prawnych”. Zatem atrybutem

¹⁴ T.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 133 ze zm.

¹⁵ K 11/95, OTK z 1996 Nr 2, poz. 9, s. 72.

władzy sądowniczej, stanowiącym istotę wymiaru sprawiedliwości jest rozstrzygnięcie sporów prawnych („konfliktów prawnych”), czyli ustalanie praw i obowiązków wynikających ze spornego stosunku prawnego.

W świetle takiej definicji sędzia-komisarz nie sprawuje wymiaru sprawiedliwości, gdyż zasadnicza większość jego czynności sprowadza się do sprawowania nadzoru nad syndykiem. Czynności sędziego-komisarza w postępowaniu upadłościowym prowadzonym wobec konsumenta nie są sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości.

Należy również podkreślić, że stopniowo zakres kompetencji referendarzy sądowych jest rozszerzany. W postępowaniu karnym referendarze sądowi zostali wyposażeni w nowe kompetencje z dniem 1 lipca 2015 r., czyli z dniem wejścia w życie dwóch ustaw nowelizujących kodeks postępowania karnego – ustawy z 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw¹⁶ oraz ustawy z 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw¹⁷. W postępowaniu cywilnym nowe kompetencje referendarzy sądowych pojawiły się z dniem 8 września 2016 r. wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw¹⁸.

Projektowana zmiana art. 491(5) jest spójna z regulacjami dotyczącymi kompetencji referendarzy sądowych w postępowaniu egzekucyjnym. Zgodnie ze znowelizowanym art. 759 § 11 K.p.c.¹⁹, w postępowaniu egzekucyjnym czynności zastrzeżone dla sądu mogą być wykonywane przez referendarza sądowego, z wyłączeniem:

- 1) stosowania środków przymusu;
- 2) orzekania o ściągnięciu należności w trybie art. 873;
- 3) stwierdzenia wygaśnięcia skutków przybicia i utraty rękojmi;

¹⁶ Dz.U. poz. 1247 ze zm.

¹⁷ Dz.U. poz. 396.

¹⁸ Dz.U. poz. 1311.

¹⁹ § 1(1) dodany przez art. 2 pkt 61 ustawy z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny, ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw. (Dz. U. poz. 1311 ze zm.), obowiązujący od dnia 8 września 2016 r.

4) spraw o egzekucję świadczeń niepieniężnych z wyjątkiem wydania rzeczy ruchomej;

5) spraw o egzekucję przez zarząd przymusowy;

6) spraw o egzekucję przez sprzedaż przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego.

Analogicznie do tej regulacji proponuje się wyłączenie z kompetencji referendarza spraw upadłościowych byłych przedsiębiorców oraz stosowania środków przymusu.

Zgodnie z art. 767(3a) K.p.c., w postępowaniu egzekucyjnym, „skarga na postanowienie referendarza sądowego przysługuje w przypadkach, w których na postanowienie sądu przysługuje zażalenie. Wniesienie skargi nie powoduje utraty mocy przez zaskarżone postanowienie referendarza sądowego. Sąd rozpoznaje skargę w składzie jednego sędziego, jako sąd drugiej instancji, stosując odpowiednio przepisy o zażaleniu. Rozpoznając skargę, sąd wydaje postanowienie, w którym zaskarżone postanowienie referendarza sądowego utrzymuje w mocy albo je zmienia.” Regulacja powyższa stanowi wyjątek od zasady określonej w art. 398(22) § 2 K.p.c., zgodnie z którą razie wniesienia skargi orzeczenie referendarza sądowego traci moc. Przyjęcie odmiennego rozwiązania w postępowaniu egzekucyjnym podyktowane było potrzebą zapewnienia sprawności i szybkości postępowania egzekucyjnego oraz potrzebą zachowania zbieżności z postępowaniem mającym miejsce na skutek zaskarżenia zażaleniem postanowień w razie ich wydania w postępowaniu egzekucyjnym przez sąd. Postanowienie takie bowiem, mimo zaskarżenia zażaleniem, nie traci mocy i co do zasady jest skuteczne. Analogiczne rozwiązanie proponuje się w ust. 4 art. 491(5). Rozwiązanie takie zapewni spójność procedury związane z zaskarżaniem postanowień wydawanych przez sędzię-komisarza, który jest sędzią oraz sędzię-komisarza, który jest referendarzem.

w art. 491(6) dodaje się ust. 3 w brzmieniu:

„3. Łącznie z zawiadomieniem o ogłoszeniu upadłości syndyk poucza wierzycieli o treści art. 491(10) ust. 2 i 3 w zw. z art. 491(4).”

w art. 491(7):

uchyla się ust. 2;

ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. Sędzia-komisarz przyznaje syndykowi zaliczkę na pokrycie kosztów postępowania oraz zarządza jej niezwłoczną wypłatę tymczasowo ze środków Skarbu Państwa.”

Stosowanie w praktyce regulacji art. 491(7) wywołuje wątpliwości, w szczególności w zakresie relacji pomiędzy regulacją ust. 2, zgodnie z którym „sędzia-komisarz określa postanowieniem wysokość kosztów postępowania oraz zarządza ich niezwłoczną wypłatę tymczasowo ze środków Skarbu Państwa. Na postanowienie sędziego-komisarza przysługuje zażalenie”, a regulacją ust. 3, zgodnie z którym „w szczególnie uzasadnionych przypadkach sędzia-komisarz przyznaje syndykowi zaliczkę na pokrycie kosztów postępowania oraz zarządza jej niezwłoczną wypłatę tymczasowo ze środków Skarbu Państwa.” Proponowana zmiana stanowi ujednoczenie procedury związanej z przyznawaniem zaliczki na pokrycie kosztów postępowania. Oznacza to, że nie ulega zmianie zasada tymczasowego pokrywania kosztów postępowania przez Skarb Państwa określona w ust. 1 art. 491(7), ale ulega uproszczeniu tryb przyznawania zaliczki na pokrycie tych kosztów.

Celowym byłoby zatem uchylenie ust. 2 analizowanego przepisu, i wprowadzenie regulacji, zgodnie z którą sędzia-komisarz przyznaje syndykowi zaliczkę na pokrycie kosztów postępowania oraz zarządza jej niezwłoczną wypłatę tymczasowo ze środków Skarbu Państwa.

w art. 491(9)

po ust. 3 dodaje się ust. 3a i 3b w brzmieniu:

„3a. Sąd wydaje postanowienie w przedmiocie wynagrodzenia na wniosek syndyka złożony łącznie ze spisem inwentarza albo w terminie tygodnia od doręczenia mu postanowienia o odwołaniu lub zmianie syndyka albo umorzeniu postępowania, jeżeli wydanie tego postanowienia nastąpiło przed złożeniem spisu inwentarza. Złożenie wniosku z uchybieniem terminu skutkuje przyznaniem wynagrodzenia w wysokości jednej czwartej przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat nagród

z zysku w czwartym kwartale roku poprzedniego, ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego.

3b. Syndyk jest uprawniony do pobrania wynagrodzenia w wysokości ustalonej w prawomocnym postanowieniu o ustaleniu wynagrodzenia niezwłocznie po złożeniu sprawozdania ostatecznego oraz projektu planu spłaty wierzycieli lub informacji o istnieniu podstaw do wydania postanowienia o umorzeniu zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli.”;

ust. 4 otrzymuje brzmienie”

„4. W przedmiocie wynagrodzenia syndyka orzeka sąd upadłościowy w składzie jednego sędziego zawodowego.”

Zmobilizowanie syndyka do szybszego składania wniosku o przyznanie wynagrodzenia i umożliwienie szybszego wydawania postanowienia w tym zakresie przyczyni się do skrócenia czasu trwania postępowania o około 1 miesiąc.

w art. 491(10) dodaje się ust. 3a w brzmieniu:

„3a. Sąd umarza postępowanie w razie śmierci upadłego.”

Przepis reguluje podstawy umorzenia postępowania upadłościowego konsumenta. Wydaje się celowe uzupełnienie tego przepisu o przypadek śmierci dłużnika w postępowaniu o ogłoszenie upadłości jak i upadłego w postępowaniu upadłościowym, zważywszy na cel upadłości konsumenckiej, którą prowadzi się w celu oddłużenia niewypłacalnego konsumenta. Zgodnie z art. 174 § 1 pkt 1 K.p.c. w razie śmierci strony (osoby fizycznej) sąd zawiesza postępowanie. Natomiast przepisy art. 35 i art. 229 P.u. wyłączają możliwość zawieszenia postępowania w przypadku śmierci dłużnika (upadłego). W przypadku jego śmierci postępowanie upadłościowe staje się w takiej sytuacji zbędne. A zatem skoro w takim przypadku na gruncie K.p.c. ustawa przewiduje skutek w postaci umorzenia postępowania (art. 355 § 1 K.p.c.), postępowanie upadłościowe powinno ulec umorzeniu²⁰.

²⁰ Tak także P. Zimmerman [w:] *Prawo upadłościowe Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz 4*, Warszawa 2016, s. 959.

w art. 491(11) wprowadza się następujące zmiany:

dodaje się ust. 1a w brzmieniu:

„1a. Sędzia-komisarz wyłącza z masy upadłości i zobowiązuje syndyka do wydania upadłemu składników majątku niezbędnych dla utrzymania upadłego i osób pozostających na jego utrzymaniu.”;

ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Postanowienie sędziego-komisarza, co do tego, które przedmioty należące do upadłego wchodzi w skład masy upadłości oraz postanowienie w przedmiocie wyłączenia z masy upadłości, wydane w trybie określonym w ust. 1a oraz w trybie określonym w art. 73, doręcza się wierzycielom.”

w art. 491(14) wprowadza się następujące zmiany:

ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Po wykonaniu ostatecznego planu podziału, a gdy z uwagi na brak majątku upadłego plan podziału nie został sporządzony – po zatwierdzeniu listy wierzytelności, syndyk składa sądowi projekt planu spłaty wierzycieli z uzasadnieniem albo informację, że zachodzą przesłanki, o których mowa w ust. 1b albo w art. 491(16) ust. 1.”;

dodaje się ust. 1a w brzmieniu:

„1a. Sąd ustala plan spłaty wierzycieli albo w przypadkach, o których mowa w art. 491(16), umarza zobowiązania upadłego bez ustalania planu spłaty wierzycieli po wysłuchaniu upadłego, syndyka i wierzycieli.”;

dodaje się ust. 1b w brzmieniu:

„1b. W przypadku gdy z uwagi na brak zgłoszeń wierzytelności nie została sporządzona lista wierzytelności sąd, w terminie przewidzianym w art. 244, umarza zobowiązania upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli.”;

ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Postanowienie o ustaleniu planu spłaty wierzycieli albo umorzeniu zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli doręcza się uczestnikom postępowania. Na postanowienie przysługuje zażalenie.”;

ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. Wydanie postanowienia o ustaleniu planu spłaty wierzycieli albo umorzeniu zobowiązań upadłego bez ustalania planu spłaty wierzycieli oznacza zakończenie postępowania.”

Zgodnie z obowiązującym brzmieniem art. 491(14) ust.1 P.u. „Po wykonaniu ostatecznego planu podziału, a gdy z uwagi na brak majątku upadłego plan podziału nie został sporządzony – po zatwierdzeniu listy wierzytelności, (...), sąd ustala plan spłaty wierzycieli albo w przypadkach, których mowa w art. 491(16), umarza zobowiązania upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli.

Analiza postępowań upadłościowych prowadzonych w 2015 r. pozwala zauważyć jako powtarzający się problem sytuację braku zgłoszeń wierzytelności. W doktrynie zwrócono uwagę na tę kwestię, trafnie wskazując, że brak zgłoszeń wierzytelności nie oznacza przy tym, że dłużnik nie posiada wierzycieli, ale najczęściej oznacza, że wierzyciele dłużnika z różnych względów nie dokonali zgłoszenia wierzytelności. Pojawia się wówczas pytanie, jak dalej powinno przebiegać takie postępowanie upadłościowe, a w szczególności czy powinno zostać umorzone, czy też może być kontynuowane, a w przypadku przyjęcia że może być kontynuowane, czy w postępowaniu takim należy sporządzić listę wierzytelności, czy też ten etap - z uwagi na brak zgłoszeń - powinien zostać pominięty. Zgodnie z art. 236 ust. 1 Pu, wierzyciel osobisty upadłego, który chce uczestniczyć w postępowaniu upadłościowym, jeżeli niezbędne jest ustalenie jego wierzytelności, powinien w terminie oznaczonym w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości zgłosić sędziemu-komisarzowi swoją wierzytelność. Zgłoszenie wierzytelności jest uprawnieniem, a nie obowiązkiem wierzyciela (argument z art. 236 ust. 2 Pu). W literaturze wskazuje się, że zgłoszenie wierzytelności jest przesłanką uczestniczenia w postępowaniu upadłościowym oraz umieszczenia wierzytelności na liście wierzytelności i uwzględnienia jej w planie podziału. Zgłoszenie wierzytelności sędziemu-

komisarzowi należy więc uznać za szczególną formę sądowego dochodzenia wierzytelności w postępowaniu upadłościowym, natomiast zatwierdzenie listy wierzytelności należy traktować jako orzeczenie co do istoty sprawy. Ustawodawca przewidział również, że niektóre kategorie wierzytelności podlegają umieszczeniu na liście wierzytelności z urzędu (art. 236 ust. 2 i 3 Pu), art. 237 Pu, art. 238 Pu). Po ustaleniu, że zgłoszenie wierzytelności odpowiada wymogom formalnym, sędzia-komisarz przekazuje odpis zgłoszenia syndykowi (art. 241 Pu, który sprawdza, czy zgłoszona wierzytelność znajduje potwierdzenie w księgach rachunkowych lub innych dokumentach upadłego albo we wpisach w księdze wieczystej lub rejestrach, oraz wzywa upadłego do złożenia w określonym terminie oświadczenia, czy wierzytelność uznaje (art. 243 Pu). Oczywiście jest, że w braku jakiegokolwiek zgłoszenia wierzytelności ten fragment postępowania nie będzie miał miejsca. Pojawiają się jednak uzasadnione wątpliwości, czy w sytuacji gdy nie zostało wniesione ani jedno zgłoszenie wierzytelności, a jednocześnie nie ujawniono istnienia wierzytelności, które podlegają umieszczeniu na liście wierzytelności z urzędu, w postępowaniu należy sporządzić listę wierzytelności. W tym zakresie w praktyce pojawiają się dwa rozwiązania. Pierwsze, zakładające, że wskutek braku zgłoszeń wierzytelności syndyk nie sporządza listy wierzytelności, a więc również i ten etap postępowania nie wystąpi oraz drugie, zgodnie z którym syndyk sporządzi listę wierzytelności w rozumieniu dokumentu procesowego, z tym że lista nie będzie obejmowała żadnej wierzytelności. Taka sytuacja rodzi rozbieżności w orzecznictwie oraz niepewność prawa. Proponowana zmiana rozwiąże zaprezentowany problem jednoznacznie, wskazując, że w przypadku braku zgłoszeń wierzytelności nie sporządza się listy wierzytelności ani planu spłaty²¹.

Jedną z ważniejszych a jednocześnie najtrudniejszych, dotychczas nierozwiązanych, stanowi kwestia tzw. wspólnej upadłości konsumenckiej osób pozostających w związku małżeńskim w ustroju wspólności majątkowej, a co za tym idzie zakresu stosowania art. 124 Pu i wpływu ogłoszenia upadłości na majątek wspólny małżonków. Obecnie brak jest regulacji w zakresie możliwości złożenia wspólnego wniosku o ogłoszenie upadłości przez osoby pozostające w związku małżeńskim w ustroju ustawowej wspólności majątkowej. Zgodnie z art. 124 ust. 1 Pu „z dniem

²¹ Tak, A. Hrycaj, *Oddłużenie upadłego konsumenta a brak zgłoszeń wierzytelności w postępowaniu upadłościowym*, Monitor Prawniczy 2016, Nr 2.

ogłoszenia upadłości jednego z małżonków powstaje między małżonkami rozdzielnosc majątkowa, o której mowa w art. 53 § 1 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy²² Jeżeli małżonkowie pozostawali w ustroju wspólności majątkowej, majątek wspólny małżonków wchodzi do masy upadłości, a jego podział jest niedopuszczalny.”

W aktualnym stanie prawnym małżonkowie, aby skorzystać z dobrodziejstwa instytucji oddłużenia, muszą złożyć dwa odrębne wnioski. W razie ogłoszenia ich upadłości powstaną dwie masy upadłości. Majątek wspólny małżonków wejdzie do tej masy, która powstanie wcześniej. Ogłoszenie więc upadłości tego samego dnia będzie powodowało szereg problemów dotyczących zakresu stosowania art. 124 Pu. Rozwiązanie problemu wymaga nowej kompleksowej regulacji.

Należałoby wprowadzić rozwiązania prawne przewidujące, że w przypadku upadłości wspólnej małżonków powstaną trzy masy upadłości - dwie odrębne masy i jedna wspólna masa upadłości obejmująca majątek wspólny małżonków. Przy upadłości wspólnej małżonków byłyby dwa majątki odrębne. Wówczas wierzyciele uprawnieni byłiby do:

- a) zaspokojenia z majątku wspólnego oraz obu majątków osobistych,
- b) zaspokojenia z majątku wspólnego oraz jednego majątku osobistego,
- c) zaspokojenia z majątku osobistego jednego z małżonków oraz wybranych składników majątku wspólnego (wynagrodzenie, dochody, korzyści z praw autorskich),
- d) zaspokojenia z majątku osobistego jednego z małżonków oraz składników przedsiębiorstwa.

Przy sporządzaniu listy wierzytelności konieczne byłoby określenie, z której masy wierzyciele mogą być zaspokojeni. A jednocześnie przyznane im prawa zaskarżenia tego rozstrzygnięcia w drodze sprzeciwu.

W postępowaniu upadłościowym konsumenckim powinno się dążyć do minimalizacji kosztów postępowania, po pierwsze z uwagi na sytuację majątkową samych

²² T.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 2082.

upadłych, jak również z uwagi na konieczność pokrywania kosztów prowadzenia takiego postępowania przez Skarb Państwa w sytuacji, gdy sam konsument nie posiada majątku wystarczającego dla pokrycia kosztów postępowania.

Poruszony w opracowaniu problem ubóstwa masy upadłości uzasadnia postulowanie wyeliminowania kosztów postępowania upadłościowego tam, gdzie istnieje możliwość ich eliminacji. Postulowane jest dalsze minimalizowanie tych kosztów zwłaszcza tam, gdzie od syndyka są pobierane różne opłaty od składanych przez niego zapytań do rejestrów i publicznych baz danych oraz wniosków. Obecnie Skarb Państwa wyklada środki na pokrycie kosztów postępowania, a jednocześnie Skarb Państwa pobiera od syndyka opłaty za udzielenie informacji z różnych baz danych, także z tytułu wydania odpisów orzeczeń sądowych. Zwrócić w tym miejscu należy uwagę na to, że informacje z takich baz danych jak Centralna Informacja o Rejestrach Zastawów czy Centralna Informacja o Pojazdach i Kierowcach służą ustaleniu składu masy upadłości oraz weryfikacji prawdziwości danych podanych we wniosku o ogłoszenie upadłości.

Następnie, problem związany z respektowaniem przez komorników sądowych skutków ogłoszenia upadłości wynikających z art. 146 P.u.n. wymaga reakcji syndyka poprzez wniesienie skargi na czynności komornika, co wiąże się z koniecznością ponoszenia kosztów.

W kontekście powyższych uwag postulować należy minimalizację kosztów postępowania poprzez zwolnienie syndyka od opłat:

- od skargi na czynności komornika,
- od wniosku o udostępnienie danych z Centralnej Ewidencji Pojazdów i Kierowców,
- od zaświadczeń i odpisów z Centralnej Informacji o Rejestrach Zastawów,
- od wypisów z Centralnego Rejestru Zastawów Skarbowych,
- od informacji z Krajowego Rejestru Sądowego,
- wyciągów z ksiąg wieczystych,

- odpisów orzeczeń sądowych i decyzji administracyjnych.

Niektórzy konsumenci są osobami wyjątkowo nieporadnymi życiowo i potrzebującymi pomocy zarówno przy sporządzeniu wniosku o ogłoszenie upadłości, jak i wsparcia w toku postępowania upadłościowego. Zadaniem własnym samorządu terytorialnego szczebla powiatowego jest ochrona interesów konsumentów. Nadmierne zadłużenie konsumentów oddziałuje negatywnie na szereg sfer życia, tak publicznego, jak i prywatnego. Na potrzeby niniejszego opracowania należy zasygnalizować, że nadmierne zadłużenie „spycha” dłużnika w szarą strefę, tzn. ukrywania majątku i dochodów, wyłącza z rynku jako aktywnego uczestnika, a także eliminuje go ze sfery publicznoprawnej jako podatnika. Szerokie wsparcie różnych instytucji publicznych w prowadzonym postępowaniu oddłużeniowym uczyni to postępowanie bardziej efektywnym i zmniejszy jego koszty oraz doprowadzi do szybszego przywrócenia dłużników do legalnego funkcjonowania w sferze publicznej. Z powyższych względów do zadań Miejskich i Powiatowych Rzeczników Konsumentów należałoby wprowadzić kompetencje do sporządzania i wnoszenia wniosków o ogłoszenie upadłości osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej oraz do udziału w toku postępowania upadłościowego. Podstawą działania rzeczników jest art. 39 w zw. z art. 37 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów²³. Art. 37 tejże ustawy stanowi, że jednostki samorządu terytorialnego wykonują zadania określone w tejże ustawie oraz w ustawach szczególnych. Określenie kompetencji rzecznika w postępowaniu upadłościowym konsumenckim powinno znaleźć odpowiednią regulację w Prawie upadłościowym, jako ustawie szczególnej.

Przeprowadzone badania ujawniły, że prawie połowa postępowań upadłościowych kończy się umorzeniem zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty. Oznacza to, że połowa upadłych nie posiada wystarczającego majątku i dochodów w celu zaspokojenia wierzycieli. Badania ujawniły również, że przyczyną większości przypadków przekroczenia dwumiesięcznego terminu na rozpoznanie wniosku o ogłoszenie upadłości jest prowadzenie przez sąd postępowania dowodowego.

Wobec powyższych spostrzeżeń rekomendowane jest wprowadzenie organu

²³ Dz. U. Nr 50, poz. 331 ze zm.

sądowego o uprawnieniach zbliżonych do uprawnień syndyka, który weryfikowałby już na etapie postępowania w przedmiocie rozpoznania wniosku o ogłoszenie upadłości sytuację wnioskodawcy. Powołanie tego organu przez sąd byłoby fakultatywne. Podmiot ten, tak jak obecnie syndyk, mógłby uzyskiwać dane z ewidencji i rejestrów publicznych a po zweryfikowaniu prawdziwości danych zawartych we wniosku o ogłoszenie upadłości składałby sądowi sprawozdanie. Dane zawarte w sprawozdaniu umożliwiłyby sądowi ogłoszenie upadłości z jednoczesnym umorzeniem zobowiązań dłużnika. Miałoby to miejsce wówczas, gdy nie zachodzą przesłanki do oddalenia wniosku, a dłużnik nie dysponuje majątkiem pozwalającym na wykonanie planu spłat. Przy obecnej skali umarzania zobowiązań dłużnika bez ustalania planu spłat, efektem wprowadzenia proponowanej instytucji byłoby ograniczenie ilości prowadzonych postępowań upadłościowych a co za tym idzie odciążenie sędziów oraz zmniejszenie wydatków Skarbu Państwa, finansującego postępowanie upadłościowe przynajmniej przez kilka miesięcy. W razie zaś ogłoszenia upadłości bez jednoczesnego umorzenia zobowiązań dłużnika, syndyk korzystałby z pracy już wykonanej, m. in., ze sporządzonego spisu inwentarza i danymi uzyskanymi po weryfikacji sytuacji majątkowej dłużnika, co znacząco skróciłoby czas trwania postępowania upadłościowego.

7. Podsumowanie

Będącą podstawą mniejszego opracowania analizę nie można uznać za wyczerpującą. Badania objęły losowo wybranych 240 spraw z 9 ośrodków orzeczniczych.

Szeroki zakres zagadnień i problemów ujawniających się w toku prowadzonych postępowań o ogłoszenie upadłości, jak i na etapie postępowania upadłościowych, powoduje, że niektóre problemy zostały stwierdzone jedynie w niewielkiej ilości badanych przypadków. Sformułowane wnioski, jakkolwiek z powyższych względów ogólne, pozwalają jednak na przedstawienie zasadniczych uwag i konkluzji w zakresie wyników przeprowadzonego badania.

Wzrasta lawinowo ilość postępowań upadłościowych oraz poprzedzających te postępowania ilość spraw o ogłoszenie upadłości.

Na etapie postępowania o ogłoszenie upadłości przekraczany jest w 50% instrukcyjny termin dwumiesięczny na rozpoznanie sprawy i przyczyną tego stanu rzeczy jest opieszałość sądu, a także potrzeba podejmowania z urzędu wielu czynności zmierzających do weryfikacji prawdziwości danych zawartych we wniosku.

Badania ujawniły, że postępowania upadłościowe trwają zbyt długo: konsument pozostaje objęty procedurą oddłużeniową przez około rok, a następnie objęty planem spłaty zobowiązań przez kolejne 36 miesięcy. Pożądanym jest stworzenie odrębnego postępowania dla konsumentów, które umożliwiłoby ich oddłużenie bez prowadzenia długotrwałej procedury. Zmiana przepisów konieczna jest z jeszcze jednej przyczyny, mianowicie znaczący odsetek upadłych to byli przedsiębiorcy, którzy uchybili obowiązkowi złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości na podstawie przepisów dotyczących przedsiębiorców. Celem wyeliminowania tego zjawiska konieczne jest wprowadzenie dla takich byłych przedsiębiorców korzystnych rozwiązań umożliwiających ich oddłużenie na zasadach podobnych jak w przypadku upadłości konsumenckiej.

Część z rekomendacji przybrała już w niniejszej pracy postać konkretnych rozwiązań legislacyjnych, część wymaga dopiero głębokiego namysłu i doprecyzowania.

8. Lista spraw wykorzystanych na potrzeby opracowania:

Sąd Rejonowy w Białymstoku:

VIII GU 7/15
VIII GU 20/15
VIII GU 21/15
VIII GU 34/15
VIII GU 35/15
VIII GU 36/15
VIII GU 56/15
VIII GU 66/15
VIII GU 84/15
VIII GU 24/16
VIII GU 28/16
VIII GU 36/16
VIII GU 64/16
VIII GU 65/16
VIII GU 67/16
VIII GU 68/16
VIII GUp 3/15
VIII GUp 5/15
VIII GUp 9/15
VIII GUp 10/15
VIII GUp 14/15
VIII GUp 17/15
VIII GUp 20/15

Sąd Rejonowy Gdańsk – Północ w Gdańsku:

VI GU 4/15
VI GU 22/15
VI GU 51/15
VI GU 57/15
VI GU 71/15
VI GU 110/15
VI GU 131/15
VI GU 148/15
VI GU 155/15
VI GU 194/15
VI GU 45/16
VI GU 155/16
VI GU 168/16
VI GU 209/16
VI GUp 11/15
VI GUp 17/15
VI GUp 24/15
VI GUp 27/15
VI GUp 33/15

VI GUp 35/15
VI GUp 44/15
VI GUp 49/15
VI GUp 58/15
VI GUp 61/15
VI GUp 71/15
VI GUp 72/15
VI GUp 73/15
VI GUp 38/16

Sąd Rejonowy dla Krakowa – Śródmieścia w Krakowie:

VIII GU 33/15
VIII GU 36/15
VIII GU 190/15
VIII GU 203/15
VIII GU 204/15
VIII GU 411/15
VIII GU 25/16
VIII GU 31/16
VIII GU 71/16
VIII GU 126/16
VIII GUp 44/15
VIII GUp 46/15
VIII GUp 60/15
VIII GUp 93/15
VIII GUp 108/15
VIII GUp 128/15
VIII GUp 20/16
VIII GUp 21/16
VIII GUp 23/16
VIII GUp 25/16

Sądu Rejonowy dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi:

XIV GU 16/15
XIV GU 19/15
XIV GU 46/15
XIVGU 60/15
XIV GU 91/15
XIV GU 97/15
XIV GU 98/15
XIV GU 122/15
XIV GU 142/15
XIV GU 152/15
XIV GU 172/15
XIV GU 226/15
XIV GU 241/15
XIV GU 403/15
XIV GU 446/15
XIV GUp 3/15

XIV GUp 5/15
XIV GUp 6/15
XIV GUp 17/15
XIV GUp 26/15
XIV GUp 31/15
XIV GUp 38/15
XIV GUp 42/15
XIV GUp 49/15
XIV GUp 91/15

Sąd Rejonowy Poznań – Stare Miasto w Poznaniu:

XI GU 12/15
XI GU 15/15
XI GU 49/15
XI GU 308/15
XI GU 387/15
XI GU 481/15
XI GU 89/16
XI GU 105/16
XI GU 107/16
XI GU 140/16
XI GU 220/16
XI GUp 14/15
XI GUp 16/15
XI GUp 24/15
XI GUp 26/15
XI GUp 50/15
XI GUp 62/15
XI GUp 89/15
XI GUp 92/15
XI GUp 110/15
XI GUp 114/15
XI GUp 146/15
XI GUp 170/15

Sąd Rejonowy Szczecin – Centrum w Szczecinie:

XII GU 7/15
XII GU 8/15
XII GU 101/15
XII GU 109/15
XII GU 129/15
XII GU 143/16
XII GU 191/15
XII GU 58/16
XII GU 90/16
XIIGU 106/16
XII GUp 12/15
XII GUp 13/15
XII GUp 34/15

XII GUp 59/15
XII GUp 66/15
XII GUp 76/15
XII GUp 78/15
XII GUp 88/15
XII GUp 90/15
XII GUp 32/16
XII GUp 34/16

Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie:

X GU 81/15
X GU 121/15
X GU 155/16
X GU 176/16
X GU 194/15
X GU 210/15
X GU 213/15
X GU 216/15
X GU 244/15
X GU 271/15
X GU 281/15
X GU 378/15
X GU 390/15
X GU 391/15
X GU 415/14
X GU 535/15
X GU 574/15
X GU 669/15
X GU 716/15
X GU 776/15
X GU 854/15
X GU 864/15
X GU 909/15
X GU 970/15
X GU 98/15
X GU 996/15
X GU 1098/15
X GU 1166/15
X GU 1199/15
X GU 1214/15
X GU 1295/15
X GU 1315/15
X GU 41/16
X GU 54/16
X GU 120/16
X GU 590/16
X GUp 80/15
X GUp 81/15
X GUp 91/15
X GUp 101/15

X GUp 102/15
X GUp 104/15
X GUp 106/15
X GUp 110/15
X GUp 112/15
X GUp 118/15
X GUp 114/15
X GUp 135/15
X GUp 140/15
X GUp 212/15
X GUp 131/15
X GUp 137/15
X GUp 144/15
X GUp 150/15
X GUp 221/15
X GUp 250/15
X GUp 252/15
X GUp 270/15
X GUp 380/15
X GUp 539/15

Sąd Rejonowy dla Wrocławia - Fabrycznej we Wrocławiu:

VIII GU 46/15
VIII GU 173/15
VIII GU 180/15
VIII GU 301/15
VIII GU 471/15
VIII GU 23/16
VIII GU 38/16
VIII GU 61/16
VIII GU 119/16
VIII GUp 13/15
VIII GUp 61/15
VIII GUp 62/15
VIII GUp 67/15
VIII GUp 68/15
VIII GUp 81/15
VIII GUp 98/15
VIII GUp 103/15
VIII GUp 12/16
VIII GUp 24/16

Sądu Rejonowy w Zielonej Górze:

V GU 3/15
V GU 5/15
V GU 16/15
V GU 17/15
V GU 31/15
V GU 45/15

V GU 84/15
V GU 88/15
V GU 97/15
V GU 100/15
V GU 106/15
V GU 120/15
V GU 122/15
V GU 127/15
V GU 137/15
V GU 3/16
V GU 16/16
V GU 23/16
V GU 30/16
V GU_p 3/15
V GU_p 4/15